

APPELL

Nr. 2/2022

Utgitt av: Norsk Folkehjelp • www.folkehjelp.no

Ukrainere kommer til Norge

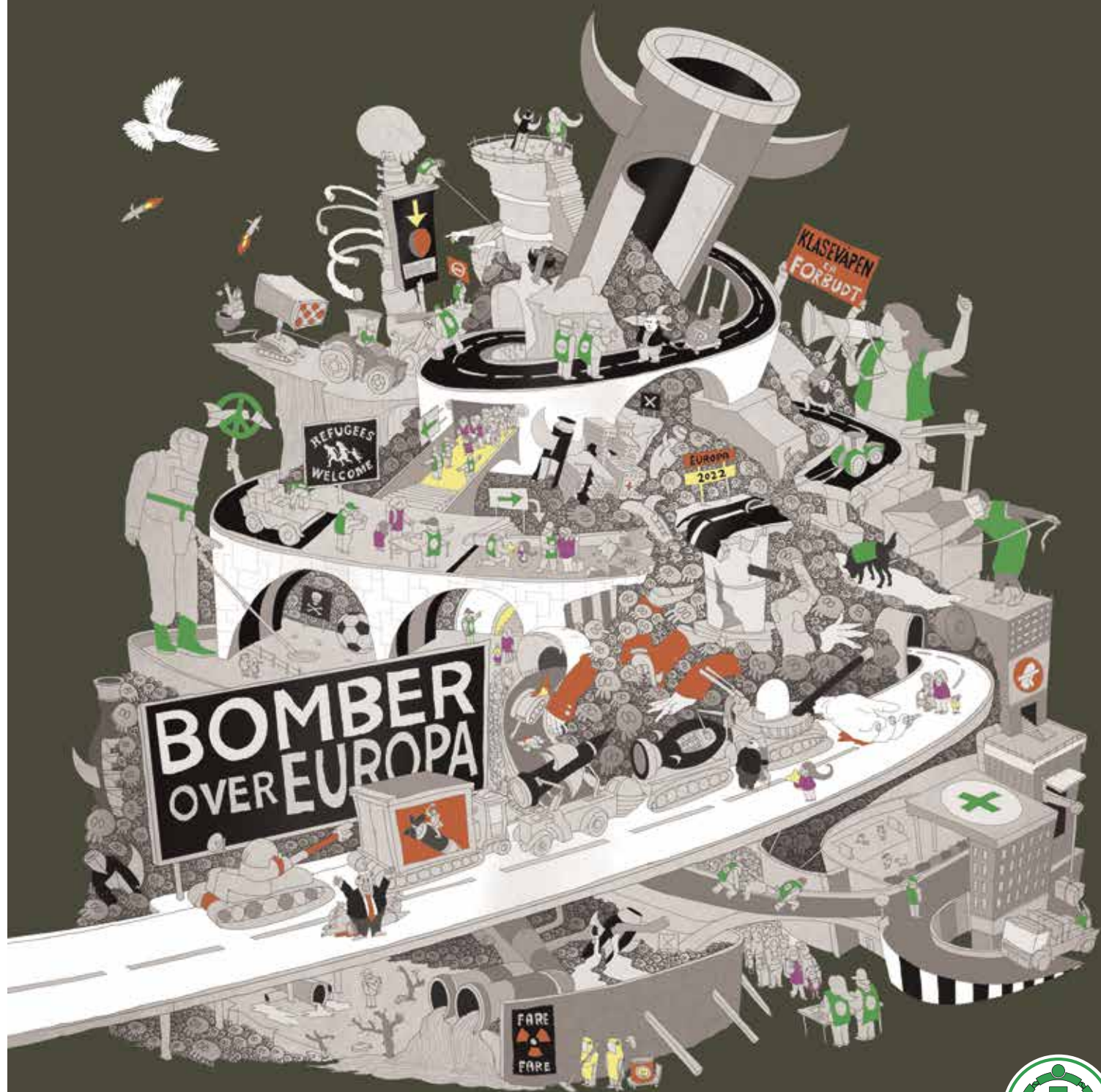
Side 6

Syria: Nye metoder redder husdyra

Side 8

Slaveri i vår tid

Side 12

APPELL

Tidligere Melding, Helsa, Helse Miljø
Trivsel, Norsk Folkehjelp og Magasinet
Norsk Folkehjelp

Utgiver: Norsk Folkehjelp
Nr. 2, 2022. Årgang 82

Postadresse:
Postboks 8844 Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:
Norsk Folkehjelp
Stortorvet 10, Oslo

Telefon: 22 03 77 00
Faks: 22 20 08 70
Internett: www.folkehjelp.no

Redaktør: Torunn Aaslund
E-post: taa@npaid.org

**Temakoordinator for dette
nummeret:**
Ingebjørg Sørenes

Medarbeidere dette nummer:
Kirsti Knudsen, Shoaib Sultan, Helle
Berggrav Hansen, Ingebjørg Sørenes,
Johan Reisang, Ela Buria, Anja Riiser,
Hilde Jørgensen, Sissel Fantoft,
Ida Kroksæter, Mina Baiphachan,
Viphaphone Sisouphakhone, Abdul
Hamid Dakori, Adnan Hassan og
Johannes Müller

Grafisk utforming: LO Media
Trykk: Ålgård Offset AS, Ålgård
Opplag: 31 625

ISSN 0804-7758

Annonsekontakt:
Arild Halsne, tlf.: 915 90 578
E-post: arild@hrme.no

Redaksjon avsluttet: 1. april

Signerte artikler gir ikke nødvendigvis
uttrykk for Norsk Folkehjelps syn.

Ønsker du å bli medlem? Kontakt oss
på telefon 22 03 77 00, eller besøk
oss på www.folkehjelp.no

Norsk Folkehjelp

F Fagpressen
Opplagskontrollert

LEDER

Europa i sjokk

Krigen mot Ukraina viser at Norsk Folkehjelp har mye å bidra med på mange områder. Årets 1. mai-aksjon vil dreie seg om arbeidet som gjøres for flyktningene som kommer til Norge og om bistand til Ukraina med rydding av eksplosiver. Organisasjonens mangeårige erfaring med å drifte flyktningmottak har blitt aktualisert, og Norsk Folkehjelp fikk oppdraget fra UDI med å drifte akutt innkvartering av flyktningene som kommer fra Ukraina. Mange lokallag har snudd seg rundt og bidrar til mottak av flyktninger i sine lokalsamfunn.

Europa fikk sjokk da Putin, basert på konspiratorisk retorikk, invaderte nabolandet Ukraina. Krigen som føres er grusom og tar ingen hensyn til sivile liv. Folk på flukt blir meiet ned i gatene, og millioner har krysset grensene til nabolandene. Det har blitt påvist bruk av klasevåpen, og store områder er minelagt. Eksplosivene utgjør en stor fare for livet til sivile og folk på flukt, og vil fortsette å true liv helt til de blir fjernet og uskadeliggjort.

Særlig for mange som vokste opp under den kalde krigen brakte Russlands utilsrørte trusler om bruk av atomvåpen «dersom Russlands eksistens sto på spill» fram den lammende redselen og følelsen av å stå ved stupet.

Gufset fra den kalde krigen, sett med voksne øyne i 2022, er helt surrealistisk. Har ikke verden kommet lenger? Bare det at disse våpnene fins, truer vår eksistens. De siste, la oss si seks årene, har vi sett at lederne i de to supermakten i verden har vært ustabile, uforutsigbare og uegnede til å forvalte så farlige våpen. Ingen ledere i verden bør ha tilgang til slike våpen. Og selv om ingen tar dem aktivt i bruk, er likevel faren for en katastrofal ulykke skyhøy.

I møte med aggressoren i Moskva har de allierte styrket sitt samhold. Men nå er det på tide at de også tar ansvar for verdens trygghet. Kjernefysisk avskrekking gir dem en skjær sikkerhet, som i tillegg går på bekostning av global sikkerhet. Alle stater bør slutte seg til forbudet mot atomvåpen – også NATO-land.

Torunn Aaslund
Torunn Aaslund
Redaktør

INNHold

FØLG NORSK FOLKEHJELP

TEMA: Russlands angrep og invasjon av nabolandet Ukraina sjokkerte alle. Krigen har kommet tett på Europa, og folk føler på en usikker framtid. FOTO: AP/NTB

AKTUELT

- 04** Frivillig innsats for Ukraina
- 06** Rømte fra bombene
- 09** Laos: En dødelig overraskelse
- 10** Gammel metode ble redningen i Syria
- 12** Kjemper seg ut av moderne slaveri i Ecuador

TEMA: BOMBER OVER EUROPA

- 18** Bosnia: Vet ikke om vi kommer tilbake
- 20** Fra krigsoffer til bistandsarbeider
- 24** Et ønske om fred i Gaza
- 26** Atomfaren: Altomfattende konsekvenser
- 28** Krigens forurensing
- 30** – Klasevåpen bør aldri brukes

FASTE ANNONSER

- 33** Støtteannonser
- 34** Støtteannonser fra lokale klubber og foreninger
- 35** Hovedsamarbeidspartnere og regionskontorer

FORSIDEBILDE:

Igjen faller det bomber over Europa og som alltid er det de sivile som rammes hardest. Mange er drept og millioner er på flukt i Ukraina og i Bosnia-Hercegovina er det igjen uro. Illustrasjon: Johan Reisang og Ela Buria

Hva kan vi gjøre for flyk

– Folk på flukt, uansett hvor de kommer fra, som har rømt fra krig og konflikt trenger det meste. Vi må være profesjonelle i møtet med dem. Hvordan kan vi støtte dem på best mulig måte? Her må hele organisasjonen dra sammen. Vi må vise at Norsk Folkehjelp er til å stole på når krisa kommer til Norge.

KIRSTI KNUDSEN [tekst]
MIKAEL ÖRTENHEIM [foto]

Dette var budskapet fra Norsk Folkehjelps generalsekretær Henriette Killi Westhrin til deltakerne på Samfunnspolitisk konferanse på Sørmarka i midten av mars. Hun kunne fortelle at mange av Folkehjelpas lokallag allerede var i full gang med planleggingen.

Norsk Folkehjelp har lang erfaring med å ta imot flyktninger, blant annet gjennom mottakstjenesten på Gardermoen og 30 års drift av asylmottak. Mottaksdriften ble lagt ned i 2018, og det foreligger ingen planer om å starte opp igjen. Men det fins mange andre måter å bidra på i en flyktningkrise, understreket Westhrin. Og deltakerne på konferansen var ikke opprødd for gode forslag.

SKAPER TRYGG MØTEPLASS PÅ STORD. Susan Hassan Abdallah [44] er leder Norsk Folkehjelp Sunnhordland, et lag med stor aktivitet, særlig blant de unge i Solidaritetsungdommen, kan hun fortelle.

– Ordførerne i kommunene i Sunnhordland har hatt et møte om situasjonen, og siden de vet at vi allerede har aktiviteter rettet mot

ØNSKER Å HJELPE: Deltakerne på konferansen på Sørmarka kom med mange gode forslag til hva Norsk kommer til Norge. F.v.: Susan Hassan Abdallah, Halvor Ravn Holøyen og Astrid Elise Larsen.

HOLD KONTAKTEN: Lokallagene må sørge for at nye frivillige får jevnlig informasjon og tilbud om aktiviteter, understreker Jorge Alex Dahl, leder av Samfunnspolitisk utvalg i Norsk Folkehjelp.

inkludering i samfunnet, har de spurt oss om vi kan ta ansvaret for å drive et samlingssted for de ukrainske flyktningene. Det har vi selvfølgelig sagt ja til.

Tanken er å skape en åpen møteplass der flyktningen kan føle seg trygge og får anledning til å snakke med folkehjelperne og hverandre.

– Stord kommune eier Hageruphuset, et fint gammelt hus som blir brukt til ulike arrangementer, og vi får ansvaret for å holde huset åpent for flyktningene. Der skal vi også ha aktiviteter for barn, sier Susan. – Det er kanskje litt dumt å si at det blir et sted der folk kan glemme det vonde, men kanskje de i alle fall kan få noen gode stunder innimellom.

Mange fra Norsk Folkehjelp Sunnhordland deltok i støttedemonstrasjonen for Ukraina, og ønsker nå å engasjere seg i aktiviteter i samarbeid med asylmottaket på Stord.

– Det foreligger planer om å legge ned mottaket, men nå kan det vel hende at det ikke blir noe av. Det endelige vedtaket skal fattes i mai, sier Susan. – Vi har sagt at vi kan stille med frivillige på samme måte som i 2015.

flyktingene fra Ukraina?

Folkehjelp kan gjøre for de ukrainske flyktingene som

UTFORDRINGER I SØR-VARANGER. Blant Sør-Varangers 10 000 innbyggere er det mange russere. Det gjenspeiles også i styret i Norsk Folkehjelp, der alle er russiske utenom tre. En av dem er styremedlem Astrid Elise Larsen [71].

– Vi hadde et møte dagen etter at krigen brøt ut, men da var det mange som gråt og helst ikke ville snakke om den, sier hun. – Situasjonen hos oss er spesiell. Mange er totalt avhengig av samarbeid med Russland, som skipsverftet som reparerer russiske båter. Vi vet jo ikke om det kan bli konflikter mellom russerne som bor her og de ukrainske flyktingene. På den andre siden er de jo broderfolk og snakker samme språk. Vi har også et medlem fra Ukraina.

Norsk Folkehjelp Sør-Varanger har i mange år deltatt i aktiviteter på tvers av grensa i nord. Nå er disse prosjektene lagt på is. Astrid er også bekymret over at russerne i Kirkenes blir plaget med hatytringer og at ungene blir mobbet på skolen på grunn av krigen.

– Vi har en oppgave å gjøre for å passe på at det ikke går ut over uskyldige, og særlig barna. Samtidig vil alle i styret gjøre en innsats for flyktingene. Kanskje vi får til et samarbeid med det nylig oppretta asylmottaket i Kirkenes, og jeg håper også at vi får til et samarbeid med andre organisasjoner som Røde Kors og Kirkens Bymisjon. Frivillighetssentralen er også en mulighet, sier Astrid.

KLAR TIL INNSATS I KONGSVINGER. Norsk Folkehjelp drev i mange år asylmottak i Kongsvinger, og lokallaget var sterkt involvert i aktiviteter der. Etter at mottaket ble nedlagt i 2018 har laget fortsatt med tiltak som språkkafé og treff for barnefamilier. Mange av disse aktivitetene kan lett videreføres til en ny flyktingbølge, mener Halvor Ravn Holøyen [48], nestleder Norsk Folkehjelp Kongsvinger.

– Mange av flyktingene har behov for sosiale aktiviteter, men det er også snakk om at det kan bli behov for oss i kommunens mer psykososiale tiltak for folk som kommer fra krigssoner, sier han. – Vi har fått en uformell henvendelse om det, fordi kommunen vet at vi driver med integreringsaktiviteter. Vi har også et godt samarbeid med den kommunale Frivillighetssentralen.

Laget leier lokaler sammen med Human-Etisk Forbund, og de har vært på banen med forslag om hva som kan gjøres for nybosatte helt ned på bolignivå, forteller Halvor.

– I tillegg til sosiale aktiviteter er det mye annet vi kan gjøre, som for eksempel å samle inn penger. Her er jo den kommende 1. mai-aksjonen høyaktuell. Vi skal gjøre vårt for å mobilisere frivilligheten.

Norsk Folkehjelps sanitet- og redningsmannskaper kan også spille en nøkkelrolle her, særlig overfor ungdom, mener Halvor.

– Flyktingene trenger noe å gå til som brytter opp tunge dager. Det kan vi tilby, bare

gjennom å drive de aktivitetene vi allerede holder på med.

UTVIDER DE GODE AKTIVITETENE. De kommende månedene kommer til å kreve mye organisatorisk av lagene i Norsk Folkehjelp, og ikke minst økonomisk. For det koster å drive solidaritetsarbeid selv om det meste er basert på frivillig innsats, understreker Jorge Alex Dahl, leder av Samfunnspolitisk utvalg og Norsk Folkehjelp Bergen.

– Vår rolle sentralt er å hjelpe til at det skjer aktiviteter ut i lagene, og å holde oversikten. Vi skal sørge for at vi har godt system for å søke politiattest, slik at alle menneskene som jobber med flyktinger har den på plass, og ikke minst at de gjennomgår og følger våre etiske retningslinjer.

– Hva kan dere bidra med når det gjelder den økonomiske biten?

– I dag har vi den samfunnspolitiske stønadsordningen som er lavterskel og uten søknadsfrist. Sentralstyret har også bevilget en million kroner som lagene kan søke om via Samfunnspolitisk utvalg.

Jorge oppfordrer i tillegg lokallagene til å ta kontakt med kommunen, og til å sette seg ned og lage en plan for arbeidet. Ikke minst hvordan de skal ta imot og følge opp nye frivillige som melder seg.

– Det er veldig demotiverende for mennesker som ønsker å gjøre en innsats å bli innrullert i et system og så aldri høre noe igjen. Da er det sannsynligvis det siste vi ser til det mennesket i Norsk Folkehjelp, sier han.

– Selv om innsatsen for flyktingene ikke har kommet skikkelig i gang – hold jevnlig kontakt med de nye frivillige. Slus dem gjerne inn i andre aktiviteter vi har. Vi vet at mange melder seg etter et innslag i Dagsrevyen, men faller fra etter hvert. Vi må ikke bli skuffet om dette skjer også denne gangen.

En viktig del av innsatsen er å motvirke trakassering av russere i Norge, mener Jorge.

– Det føyer seg inn i det antirasisme-arbeidet som vi allerede holder på med. Vi må plassere ansvaret for krigen der det hører hjemme, hos Putin og våpendragerne hans i Kreml. Ikke hos den enkelte russer i Norge.

I midten av mars fikk Norsk Folkehjelp i oppdrag av UDI å få på plass en akutt innkvartering for flyktninger fra Ukraina. Et hotell i nærheten av Gardermoen ble omgjort for å ta imot og registrere flyktningene før de kan flyttes til mottak og etter hvert ut i kommuner hvor de skal bosettes.

SHOAIB SULTAN (tekst og foto)

Dagen før akuttmottaket etter planen skulle åpne, midt under et siste planleggingsmøte, kom en av de hotellansatte med en krisebeskjed. Politiet hadde ringt, og den første bussen med flyktninger ville ankomme i løpet av halvannen time.

Kompetansen på og erfaringene fra krisehåndtering i Norsk Folkehjelp ble plutselig veldig synlig. Mangeårig søk og redningsmannskap og operativ leder, Harald Wisløff, tok kjapt kommandoen – som han har gjort i mange tidligere kriser. Oppgaver ble delegert og ting ordnet i rask rekkefølge.

– Da bussen ankom, var alt det praktiske på plass. En rask førstehjelpscreening, legehjelp til dem som trengte det, registrering og passkopier. Ikke minst var det viktig å skape en trygg og omsorgsfull ramme rundt flyktningene, forteller Wisløff. – Norsk Folkehjelp stilte med en kombinasjon av ansatte og frivillige, og ikke minst med redningsmannskaper med førstehjelpskunnskaper.

EN REDDENDE ENGEL. Situasjonen hadde vært veldig mye vanskeligere uten Irina Shevchenko, som meldte seg som tolk da hun fikk høre om Norsk Folkehjelps arbeid med akuttmottaket, forteller Wisløff. Det gjorde det mye enklere å løse oppgavene, og ikke minst skapte det en enorm trygghet for de utslitte flyktningene.

– Da jeg ønsket dem velkommen på

I SIKKERHET: Alenemoren Larissa [34] flyktet med sønnen Dimitro [16] og døtrene Amira [6] og Viktoria. Polen er de glade for å endelig være framme i Norge.

ukrainsk, så jeg at ansiktene deres lyste opp, og flere gav meg en klem, sier Shevchenko.

Blant mange sterke inntrykk denne kvelden var det synet av en familie på fem med tre bærepåsar som særlig festet seg hos de frivillige fra Norsk Folkehjelp. Posene var alt familien fikk med seg da de flyktet. Noe annet som gjorde inntrykk var den lille jenta som tviholdt på en pute med tingene sine i.

Hotellet som er gjort om til en akutt innkvartering har overført sine vanlige gjester til andre hoteller i området, men ikke alle hadde fått beskjed om det. Kontrasten mel-

lom de vanlige gjestene og flyktningene var ekstrem, kan de frivillige fortelle.

Stemningen blant flyktningene var rolig, men likevel litt trykket. De voksne satt der, utslitte etter reisen og preget av det de hadde opplevd. Barna var stille og skremte, men etter hvert som de fant seg til rette, begynte barnelatteren å prege atmosfæren litt mer.

SÅ BOMBENE FALLE. Gjennom Irina Shevchenko får flyktningene vite at de kan la seg intervju, om de orker og har lyst. Den første som tar kontakt er høygravide Olena, som kom

bene

[14] da krigshandlingene faretruende nærmet seg hjembyen Poltava, midt i Ukraina. Etter et opphold i

sammen med ektemannen Dmytzo og barna Sofia, Inesa, Adelina og vesle Olretuz.

Olena og Dmytzo flyktet fra byen Zhytomyr, vest for hovedstaden Kyiv da bombingene og de daglige eksplosjonene kom stadig nærmere.

– Jeg ble ekstra urolig da vi fikk nyheten om at et sykehus i nærheten hadde blitt bombet, forteller Olena. – Jeg er redd for det ufødte barnets skyld, og for mine fire andre barn. Om noe skjer med dem, om noe skjer med mannen min, med meg. Nei, det ble for skremmende, sier hun.

På kjøreturen så de utbombede hus, og hørte lyden av jagerfly og de stadige drønnene fra bomber som eksploderte.

– Minst tre ganger så vi bomber treffe bakken ikke langt unna der vi kjørte selv, forteller Dmytzo. – Det var kjempeskremmende. Vi kjørte til den polske grensen, der vi hadde planlagt å bli værende. Men da bombingene begynte å falle i det området også, og strømmen av flyktninger økte, fant vi ut at vi bare måtte komme oss over grensen.

Familien ble tatt godt imot i Polen, men det var stadig flere flyktninger som strømmet

VELKOMMEN: På akuttmottaket på Gardermoen blir de ukrainske flyktningene ønsket velkommen til Norge på sitt eget språk, og får litt informasjon om Norsk Folkehjelps virksomhet som en humanitær organisasjon.

til, og så bestemte de seg for å dra videre.

– Til slutt endte vi opp i Norge. Det er godt å være her, flott å være på hotellet, men aller viktigst er at dette er et trygt sted for barna, avslutter Dmytzo.

GJENFORENT MED FAR OG TANTE. Før Olena og Dmytzo forlot Polen, hadde de blitt gjenforent med faren hans, Volodymyr, og farens storesøster Lubov. De to hadde i utgangspunktet ikke noe ønske om å forlate Ukraina; Volodymyr var mest opptatt av at sønnen og hans familie skulle å komme seg unna krigshandlingene.

– Men til slutt kom eksplosjonene stadig nærmere, og da hadde vi ikke noe valg. Etter en lang togreise kom vi fram til Polen, forteller Volodymyr.

Stemmen hans brister når han snakker om huset sitt i Zhytomyr.

– Jeg takker for gjestfriheten, men jeg må si at jeg savner hjemmet mitt. Det er galskap det som nå skjer, sier han. – Jeg hadde et fint hus, og et godt liv. Jeg er takknemlig for all hjelp vi får her, men jeg kan ikke legge skjul på at jeg savner huset mitt.

Olena er også glad for at hun og familien har blitt tatt imot på en god måte i Norge, og sier at det gjør godt å se at barna nå så vidt begynner å smile igjen. ►

MÅTTE REDDE BARN. Mange av flyktningene på akuttmottaket sa først at de gjerne ville la seg intervju i Appell, men da det kom til stykket klarte de det likevel ikke. En av dem som orket var alenemoren Larissa. Hun kom til Norge med sine tre barn – sønnen Dimitro og døtrene Viktoria og Amira – fra byen Poltava, midt i Ukraina.

– Krigshandlingene hadde ennå ikke helt nådd området vårt, men stadige flyalarmer og det å måtte gripe barna og rømme til bomberom hele tiden, var for skremmende, forteller hun. – Da jeg hørte at en mindre by bare noen kilometer unna var blitt bombet, bestemte jeg meg for at vi ikke kunne vente lenger. Jeg er en enslig mor med tre barn. Hvordan skulle det gå med dem om noe skjedde med meg? Jeg måtte få dem i trygghet. De er alt for meg.

Det var spesielt yngstedatteren Amira på seks hun var redd for. En veldig sosial glad jente som elsket å synge ble nå ekstremt stresset, og gråt hele tiden.

Familien tok tog vestover til Lviv, nær det polske grensen. De siste kilometerne måtte de leie noen til å kjøre dem, og hennes 16-årige sønn måtte forhandle med sjåføren om prisen, forteller Larissa.

– Vi måtte betale 200 złoty for å få ham til å kjøre oss bare noen kilometer, og så måtte vi passere grensen til fots, skyter sønnen Dimitro inn.

ALTFOR MANGE FLYKTNINGER I POLEN.

Larissa og barna ble tatt godt imot i Polen, men landet har problemer med å takle den store flyktningstrømmen.

– Det var mange snille og vennlige folk der, som gjør som best de kan, men de sliter med kapasiteten. Vi ble sendt inn i en stor sal der 300 mennesker var stuert inn, uten dusjmuligheter og med lange dokøer. Nå er jeg glad for at vi er framme i Norge. Vi fikk høre at det var et godt land, og vi setter stor pris på å få lov til å være her, sier Larissa.

Yngstedatteren er i mellomtiden forsvunnet. Hun har funnet noen andre barn ved et nabobord og nå leker de sammen. Datterens høye latter gir Larissa tårer i øynene.

– Det er godt å se at hun får igjen livsgnist, sier hun.

FOLKEHJELPA LEVERER. Når dagen er over, er operativ leder Harald Wisløff er godt fornøyd med innsatsen fra både frivillige og

VAKTSKIFTE: En siste briefing før en ny gruppe overtar ansvaret på akuttmottaket. F.v.: Magnhild, Marianne, Cecilia, Hans og Gry.

GJENFORENT MED FAMILIEN: Med døtrene Sofia [11], Inesa [8] og Adelina [5], og sønnen Olretuz på 18 måneder la gravide Olena og mannen Dmytzo på flukt da bombene begynte å falle i Ukraina. I Polen ble de gjenforent med faren til Dmytzo og farens søster. De savner hjemmet sitt, men er glade for å være i trygghet etter en lang flukt.

ansatte i Norsk Folkehjelp.

– Dette er Folkehjelpa på sitt beste, sier han. – Vi valgte å bruke uniformerte mannskaper siden det skaper en trygg autoritet. Det trengs i en sammenheng hvor mange føler at de ikke har kontroll. Kompetansen vi besitter på førstehjelp og ledelse er uvurderlig i slike uoversiktlige situasjoner – dette er noe vi har trent på å håndtere gjennom sanitetslagene i Norsk Folkehjelp.

Wisløff understreker at det samtidig er viktig å passe på at den øvrige beredskapen ikke blir satt på spill. Det viste seg da alarmen gikk utpå kvelden og flere av mannskapene måtte dra direkte fra Gardermoen for å være med på søk etter ei jente som var meldt savnet.

– Jeg er godt fornøyd med den totale innsatsen. Folkehjelpa leverte varene, avslutter den operative lederen.

En dødelig overraskelse

Den 55 år gamle laotiske bonden og husmoren Khambay Munloungh hadde ikke i sine verste mareritt kunnet forestille seg at familien hennes i gud-hvem-vet hvor mange år hadde levd side om side med et livstruende eksplosiv.

TRYGGE OMGIVELSER: Etter at granaten ble funnet og destruert kan Khambay Munloungh og familien trygt bevege seg rundt huset sitt i landsbyen Lak 11, i Champasak-provinsen.

MINA BAIPHACHAN, Norsk Folkehjelps operasjonelle minerydderteam i Laos [tekst]
VIPHAPHONE SISOUHAKHONE [foto]

Denne dagen var som en hvilken som helst annen i Khambays liv. Etter at hun hadde gjort rent i huset, bestemte hun seg for å gå ut sammen med datteren for å brenne buskene hun hadde kuttet ned dagen før.

I huset her i landsbyen Lak 11, i Champasak-provinsen i Paksong-distriktet, har familien bodd siden 1973. På jordene rundt har de dyrket kaffe og chayote – en squashlignende grønnsak – i over 40 år. I 2021 plantet de også noen gresskar på et område nær familiens lille grønnsakshage, rett utenfor kjøkkenet.

– Mens jeg samlet busker og kvister ute på gårdsplassen, og skulle til å tenne på, fant jeg noe som så ut som et lite, råttent gresskar. Siden jeg har et problem med synet – og det var vel det som reddet meg – ba jeg mannen min om å sjekke hva dette var. Jeg ble livredd da vi fant ut at det var et eksplosiv. Tenk om jeg hadde satt fyr på det, sier Khambay og grasser litt.

Mannen hennes visste heldigvis hva han

skulle gjøre med den livsfarlige gjenstanden. Han rapporterte umiddelbart om hendelsen til landsbysjefen, og gikk en runde for å advare naboene – og ikke minst barna – mot å komme i nærheten av stedet der gjenstanden lå.

– Tanken på at barna som ofte leker rundt huset kunne ha funnet den, gjorde meg vett-skremt, sier Khambay.

FAREN OVER. Landsbysjefen rapporterte deretter videre til Norsk Folkehjelps koordinator i Champasak-provinsem, Jalouny Insoutha. Survey ST-21-teamet fikk i oppgave å vurdere eksplosivet, og å lage en plan for å fjerne og deponere gjenstanden, som ble identifisert som en M-26 håndgranat. Med hjelp fra landsbybeboerne fikk teamet evakuert de familiene som bodde nærmest, og så ble granaten ødelagt på stedet.

Heldigvis fikk historien en lykkelig slutt, og Khambay Munlounghs familie og naboer kan trygt fortsette sine liv og daglige aktiviteter.

– Jeg er veldig glad, for etter at granaten ble fjernet trenger jeg ikke å være bekymret for at den skal ramme barna mine eller andre som står meg nær, sier hun.

LAOS OG MINENE

- Laos kalles det mest bombede landet i historien, veid opp mot antall innbyggere. Fra 1964 til 1973 ble over to millioner tonn eksplosiver droppet over landet i 580 000 bombeoppdrag. Dette tilsvarer én flylast med bomber hvert åttende minutt, 24 timer i døgnet, i ni år. Det antas at så mye som 30 prosent av bombene ikke detonerte da de traff bakken. Rundt 80 millioner udetonerte klasebomber lå derfor igjen i terrenget etter at krigen var slutt
- Laos er Norsk Folkehjelps største landprogram regnet i antall ansatte. Programmet ble etablert i 1997. De første ti årene støttet Folkehjelpa opp om den nasjonale ryddeoperatøren UXO Lao i form av teknisk assistanse og kvalitets-sikring. I 2009 satte UXO Lao i gang aktiviteter i egen regi i Saravane.
- For øyeblikket driver Norsk Folkehjelp undersøkelser og rydding av eksplosiver i fire provinser sør i Laos. Nesten 126 400 eksplosiver og 23 millioner kvadratmeter land har hittil blitt ryddet i det bombe-rammede land

SMÅBOMBE: Over to millioner tonn eksplosiver ble sluppet over Laos under Vietnam-krigen.

Gammel metode ble re

Den ekstreme tørken i Nordøst-Syria er ødeleggende for familier som har jordbruk som levebrød. For å dempe de negative virkningene av tørken, må mange ty til drastiske virkemidler, som å selge husdyrene sine. Nå har en eldgammel dyrkingsmetode blitt redningen for mange småbønder.

ABDUL HAMID DAKORI [tekst]

ADNAN HASSAN [foto]

Reviewed: Osman Khalaf og Tim Peute

Rundt 80 prosent av befolkningen i provinsen Hasakeh i Nordøst-Syria lever av husdyrhold og av å dyrke jorda. Den vedvarende tørken de siste årene har gjort det stadig vanskeligere for bøndene å berge sine allerede begrensede flokker med buskap. Det er umulig å dyrke eget korn til fôr, og markedsprisene på fôr har derfor skutt i været.

Suleiman og familien hans bor i distriktet Derbasayah, og er som de fleste andre innbyggerne her avhengig av inntekter fra saue- og geitehold, hovedsakelig fra melk og ull.

– De høye prisene på fôr tvang meg til å selge mange av dyrene på markedet til en lav pris for å kjøpe fôr og redde resten av flokken. Bare slik kunne jeg forsørge kona og de tre barna mine, forteller han.

Selv om familien har sitt eget lille stykke land der de kan dyrke hvete som fôr til husdyrene sine, er de avhengig av jevnlig nedbør. Her er det ingen vanningsystemer som kan hjelpe dem gjennom tørkeperiodene.

Ahmad, en annen bonde i samme landsby, forteller at de for to år siden ble rammet av

REDDET HUSDYRA: Ved å ta i bruk den gamle dyrkingsmetoden hydroponikk, dyrket bøndene fôr til husdyra samtidig som de sparte 70-90 prosent vann.

ekstrem tørke: – Da avlingen sviktet på grunn av for lite nedbør, var jeg ikke lenger i stand til å gi husdyra mine nok mat, noe som selvfølgelig gikk ut over familiens levebrød.

TOK I BRUK GAMMEL KUNNSKAP. Land i Midt-østen, med sitt subtropiske klima, er spesielt sårbar for de skadelige effektene av klimaendringene. I tørre, ørkenlignende områder vil temperaturen sannsynligvis stige ytterligere. Områder som fremdeles har nok nedbør til å drive jordbruk vil bli rammet av tørke, ifølge ekspertene. Faktisk har Midt-østen opplevd kontinuerlig tørke siden 1998 – den mest alvorlige tørken på 900 år, ifølge NASA. Dette legger et stort press på familier som er avhengige av jordbruk, som Suleimans og Ahmads.

Nøkkelen til å dempe de negative effektene av klimaendringer og hindre at småbøndene må selge mer av buskapen sin, finnes i en eldgammel jordbruksteknikk kalt hydroponikk. Ved hjelp av denne metoden er det mulig å dyrke hvor som helst og når som helst

dnningen

↑ **OVERTALTE:** Shahnaz overtalte mannen sin, Ahmad, til å prøve dyrkingsmetoden Hydroponikk og det har gått over all forventning. De kan dyrke nok fôr til at alle dyra overlever. Det er enkelt, billig og gjør dyra sunnere.

på året, uavhengig av værforhold, tilgangen til dyrkbar jord eller kvaliteten på jorda. Hveten eller byggen dyrkes uten jord, bare i vann tilsatt næringsstoffer. Med denne metoden kan bøndene spare mellom 70 og 90 prosent vann, sammenlignet med vanlige dyrkingsmetoder. Hydroponikkmetoden beskytter også plantene mot giftige plantevernmidler og sykdommer forårsaket av mikrober som bakterier, virus og sopp.

LIVREDDENDE TEKNIKK. Å bruke hydroponikkmetoden til å dyrke bygg og andre fôr-

BILLIGSALG: Fordi prisen på fôr føk i været, måtte Suleiman selge mange av dyrene sine billig for å kunne kjøpe fôr til de gjenværende dyra.

DØDE DYR: På grunn av ekstrem tørke kunne ikke bøndene lenger gi husdyra nok mat.

vekster, har vist seg å være en livredder for småbøndene. Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Shar startet med å introdusere hydroponikk til småskala husdyroppdrettere i Hasakeh, og valgte først Suleimans og Ahmads landsby. De tilbød opplæring og verktøy for å prøve ut hydroponikk som en effektiv måte å produsere næringsrikt og rimelig fôr på.

Suleiman og Ahmad stolte i utgangspunktet ikke på denne metoden, men konene deres overtalte dem til å gi den en sjanse. Begge ble med i prosjektet, og gjennom opplæringen ble de raskt overbevist om at det var riktig å dyrke fôr på denne nye, men likevel gamle måten.

Shahnaz, Ahmads kone, forteller: – Da vi så trenerne komme med en kurv full av fersk bygg som var dyrket i vann, ble vi sjokkert. Vi hadde aldri tenkt på å dyrke bygg uten jord; vi kjente bare til den vanlige og tradisjonelle metoden.

SLAPP Å SELGE DYRENE. Suleiman og Ahmad begynte å eksperimentere med byggfrøene, og så til sin forbauselse resultater allerede etter én uke: – Denne nye og verdifulle måten å dyrke på overrasket oss. Det var utrolig å oppdage at vi kunne dyrke bygg uten jord.

Ett kilo frø ble til mellom seks og sju kilo fôr på en drøy uke. De merket også umiddelbart at det gjorde sauene sunnere. Begge mennene mener nå at hydroponikk er en redning for småskala oppdrettere. Metoden er effektiv, enkel å bruke, reduserer kostnadene ved dyrkingen og øker dyrenes melkeproduksjon.

Hydroponikken sikret en inntekt for Suleimans og Ahmads familier og fikk stor innvirkning på livene deres: – Å se byggfrøene spire og at den grønne delen vokste dag for dag, var uforglemmelige øyeblikk, sier Suleiman.

Ved hjelp av det nydyrkede fôret kunne Suleiman og Ahmad beholde alle sauene og geitene sine, og slapp å selge en del av buskapen for å overleve selv.

– Det var utrolig å få nok fôr til husdyrene våre slik at vi kunne redde resten av flokken – de som ikke var solgt eller hadde dødd på grunn av tørke og mangel på fôr, sier Ahmad.

GODE RESULTATER. Totalt fikk 116 småskala husdyroppdrettere i Derbasyiah nytte av hydroponikkopplæringen og verktøysettene. Partnerorganisasjonen Shar la vekt på at bøndene skulle få nok kunnskap til å kunne dyrke fôret selv. Verktøysettet ga dem frø nok til å dyrke fem avlinger med bygg. 75 prosent av mottakerne gjennomførte metoden med vellykket resultat, og klarte å ivareta og potensielt øke buskapen sin.

Shar understreker viktigheten av å fortsette å ta i bruk denne dyrkingsmetoden, og det som gjenstår for Ahmad og Suleiman er å finne ut hvordan de ytterligere kan øke produksjonen ved hjelp av hydroponikk.

– Den eneste vanskeligheten jeg støtte på var at jeg ikke hadde nok plass til å utvide prosjektet, sier Suleiman.

Begge to er imidlertid så begeistret over den nye metoden at de vil introdusere den til andre bønder i området, slik at de også kan produsere nok fôr til husdyrene sine.

Kjemper seg ut av moderne slaveri

De har bodd og arbeidet på plantasjonen i generasjoner. De bor isolert langt fra hovedveien i fattigslige boliger, uten strøm og rent vann. Jobben er beinhard, og de er utsatt for ulykker og skader. De har ikke tilgang til helsetjenester og skolevesen. Barna begynner å jobbe fra de er åtte år gamle. Arbeiderne på Furukawa-plantasjonen i Ecuador lever som slaver i 2022.

HELLE BERGGRAV HANSEN og **TORUNN AASLUND**
[tekst og foto]

Vi besøker to leirer i gåavstand til hverandre. Her bor 123 modige arbeidere som har gått til sak mot arbeidsgiveren, det japanske selskapet Furukawa, som dyrker abacá-palmer. Fibrene fra denne veksten i bananfamilien brukes blant annet i høykvalitetspapir, som pengesedler og kaffefilter, og i biler.

Arbeiderne krever nå eierskap til jorda de bor på og erstatning for årevis med utnyttning og ødelagt helse. Totalt er det omtrent 1200 arbeidere på 32 Furukawa-plantasjoner. Nå kontrollerer de 123 arbeiderne som har gjort opprør et område av plantasjonen på 112 hektar.

En av arbeiderne er 55 år gamle Ségundo Arquimedes Ordoñez. Han tar oss med rundt i den ene leiren hvor det bor 30–40 mennesker. Boligene ligger på rekke i to avlange murhus, og hvert rom huser en familie på mellom to og åtte personer. Det er ikke innlagt strøm, vann eller sanitære fasiliteter. En platting med stråtak er fellesområde der de lager og spiser mat og holder møter. I skogkanten viser Ségundo oss en brønn som noen har donert til dem.

– Brønnen tørker ut om sommeren, da må vi hente vann fra elva – dårlig vann som gjør folk syke, forteller han.

I den andre leiren har de en dieselgenerator, mens her er de avhengige av diesellamper – som mest av alt minner om en molotovcocktail – som eneste lyskilde. De osende lampene gir mange helseplager og etterlater

MOR OG DATTER: Susana t.v. og datteren Maria (i grønn t-skjorte) har levd et hardt liv på plantasjonen, men nå øyner de håp om en seier der de kan få erstatning og barna kan fortsette med utdannelsen sin.

seg et tykt lag sot som gjør veggene innendørs helt sorte.

VERSTE TILFELLE AV MODERNE SLAVERI I LANDETS HISTORIE. Etter at den ecuadorianske ombudsmannen for menneskerettigheter i 2019 hadde besøkt plantasjonen, publiserte han en knusende rapport om arbeids- og boforholdene der. 123 av 1200 arbeidere

gikk til sak, og i 2021 vant de fram i retten. Furukawa ble dømt for å ha brutt arbeidernes menneskerettigheter, inkludert retten til et verdig liv, helse, personlig frihet og fravær av diskriminering. Staten Ecuador ble også dømt i saken for å ha tillatt at dette skjedde.

Arbeiderne ble tilkjent erstatning i form av en økonomisk kompensasjon, fem hektar land til hver og en offentlig unnskyldning.

ABACÁFIBER: José Ramos (48) demonstrerer hvordan de river fibrene av stammen. Han forteller at han deltar i motstandskampen fordi han er sint på måten arbeiderne ble behandlet på og at de stadig ble utsatt for skader.

RENNENDE ØYNE: Louis Victor Ramirez Yama er nestleder i Abacáheros Libros. Øynene hans er røde og rennende på grunn av sprut fra etsende plantefibre fordi han ikke har beskyttelsesutstyr.

FAKTA

- Abacá-fibrene er lange, opptil tre meter. De brukes blant annet til å produsere pengesedler, teposer og i bil-, papir- og medisindustrien.
- Ecuador eksporterte abacá, også kalt Manila-hamp, til en verdi av 17,2 millioner dollar (om lag 148 millioner kroner) i 2018.
- Furukawa Plantaciones er Ecuadors nest største abacá-eksportør, og har en omsetning på 850 millioner dollar i året.
- Furukawa Plantaciones leder i Ecuador er Marcelo Almeida. Han er også honorær konsul for Norge i Quito.

KILDE: BISTANDSAKTUELT

PENSJON: Alt Ségundo ønsker seg er å kunne pensjonere seg, bygge seg et eget hus og lære seg å lese og skrive.

Dommen sa også at Furukawa ikke kunne kaste dem ut mens rettsprosessen pågår. Saken ble anket og ligger nå til behandling i den høyeste rettsinstansen i Ecuador – grunnlovsdomstolen. Endelig dom er ventet i løpet av våren 2022.

Ségundo tar oss med for å demonstrere det brutale arbeidet med å skjære fibrene fra palmestammen. Sammen med José Ramos og Louis Victor Ramirez Yama rydder han buskaset rundt en palme og hugger av palmebladene. Arbeidsredskapet er macheter som de bruker til å hugge ned stammen. De forteller at de er viktig å ikke skade treets spire. Dersom den ble skadet, ble alle arbeiderne i leiren trukket i lønn. Etter at barken er fjernet, blir lagene med fibrer revet av i hele stammens lengde. Jo lengre inn i stammen man kommer, desto mer verdifulle er fibrene.

Arbeidet er farlig. Machetebladene er skarpe, væsken fra planten er etsende, løftene tunge og fibrene avgir et støv som skader lungene. Men på plantasjen var det ingen helsehjelp å få. Arbeiderne måtte selv betale for beskyttelsesutstyr som gummistøvler og hansker.

MANGLENDE HELSEHJELP. Ségundo og Louis viser fram smertefulle skader. Begge har arr oppover beina, og hendene er fulle av trær.

- Alt vårt harde arbeid ligger i hendene våre, sier Ségundo og holder fram hendene.
- Vi har store smerter, men fikk ikke så mye som en paracet fra Furukawa, sier han.

Louis har røde rennende øyne som følge av sprut fra den etsende plantesaften, og på ryggen har han en verkende kul etter å ha blitt sparket av et esel mens de skulle laste opp fiber.

- Jeg kom hit til plantasjen da jeg var 27 år gammel, forteller Ségundo, – men jeg har arbeidet på ulike plantasjer siden jeg var 11 år, og de er alle like ille som her.

– Dersom vi vinner rettssaken, vil jeg bygge meg et nytt hus her og pensjonere meg. Jeg vil at vi skal bygge en skole til barna, og jeg vil selv gjerne lære meg å lese og skrive, forteller han.

«SVARTE FØLER IKKE SMERTE» Maria Preciado er 41 år, og født på plantasjen. Hun begynte å jobbe da hun var åtte år.

- Jeg kan ikke lese og skrive, og jeg vet ikke hvordan en skole ser ut, sier hun.

KJØKKENET: Ségundo viser fram 21 år gamle Melissas hus. På kjøkkenet er det hverken vann eller strøm, og veggene er helt sorte av sot etter diesellampene.

FRIGJØR ABACÁ-ARBEIDERNE: Maira Valdez leder kampen mot det internasjonale selskapet Furukawa. Det er en kamp mot en farlig og mektig fiende som gjør at hun er truet på livet.

Hun forteller at arbeidsdagene kunne vare fra to om natta til ti om kvelden. Arbeidsoppgavene fordeles mellom dem som rydder ugress, hugger Abacá-stammen og river av lagene med fibrer. Andre lesser fibrene på eselet og frakter dem til maskinen som prosesserer fibrene, og til slutt henges fibrene til tørk.

Maria forteller om den rasistiske sjefen på plantasjonen som mente at svarte mennesker ikke kjenner smerte.

– Han sa vi ikke har følelser og at vi ikke trenger smertestillende når vi føder barn, forteller hun.

Moren og broren til Maria bor også her – de har sluttet seg til kampen mot Furukawa, men ikke faren, han tør ikke. Moren, Susana Eufemia Quiñonez [61], kom med foreldrene sine til plantasjonen da hun var åtte år.

– Det har vært tøft. Vi har levd som slaver. Vi hadde lav selvtillit fordi vi ikke kunne noe og alltid hadde blitt dårlig behandlet. Vi var redd hvite mennesker.

FRYKTELIGE LEVEKÅR: Familiene bor på plantasjene i lange murhus delt inn i boenheter, og selskapet tar seg betalt for alt familiene trenger.

TOK OPP KAMPEN. Men så begynte noen å stille spørsmål ved måten de ble behandlet på. En prest tok med seg Susana og noen flere til Quito for å fortelle om de uakseptable forholdene de levde under. De fikk støtte av menneskerettighetsaktivister og Norsk Folkehjelps partner, bondeorganisasjonen CNC-EF.

– De har gitt oss verdighet og selvtillit. De omfavner oss. Nå har vi litt mot. Vi gråter ikke like mye som før, sier Susana.

Da saken kom opp, forsøkte selskapet å skjule forholdene arbeiderne jobbet under.

– De prøvde å jage oss vekk. Vi hindret dem i å rive brakkene så vi kunne fortsette å bo her, forteller Susana.

Maria har fem barn. De eldste bor i byen hos slektninger og går på skole.

– Vi er redd for selskapet, men vi kjemper videre. Hvis de dreper oss er vi beredt; det kan ikke bli verre enn det er. Vi kjemper for rettferdighet. Vi kjemper for et bedre liv for

FAMILIE: José Ramos kom til plantasjen for åtte år siden. Han bor sammen med sin samboer og to barn. Selv har han aldri gått på skolen, men håper at utfallet av rettssaken vil gi et bedre liv for barna hans.

RESPEKT: Juliana har bodd på plantasjonen siden hun var 11 år. Nå vil hun ha respekt og krever at vi hører etter det arbeiderne har å si.

våre barn. Jeg vil også gå på skole, jeg vil lære å lese og skrive, sier Maria.

– HA EMPATI MED OSS. 28 år gamle Juliana Yvette Quintero Sanchez er medlem i foreningen Abacáheros Libros (Frigjør abacá-arbeiderne). Hun kom til plantasjonen med sin far da hun var 11 år. Hun er gift og har tre barn. Livet på plantasjonen har vært vanskelig for Juliana. Hun fikk sitt første barn som 15-åring. Hun drømmer om at hun en gang kan bli veterinær.

– Mitt budskap er at jeg ber folk om å ha empati med oss. Prøv å sette deg inn i vårt sted. Bare fordi vi er fattige bønder, kan de ikke bare trække på oss. Vi er ikke uvitende svarte, vi er mennesker med følelser, med familier. Vi var usynlige, men nå har vi hevet stemmen og krever å bli hørt, sier Juliana.

UPRODUKTIVE ARBEIDERE KASTES UT. Maira Valdez er lederen for Abacáheros Libros. Hun er født her. Faren kom hit i 1972. Han døde av lungkreft som følge av palmefiber i lungene. Han hadde 12 barn, og alle måtte jobbe på plantasjonen fra de var små. Da faren ble syk, kom menn fra Furukawa og rev taket av boligen deres. De fjernet alt innboet, kjørte det noen kilometer ut fra leiren og dumpet eiendelene ved hovedveien.

– Slik kvitter selskapet seg med uproduktive arbeidere, forteller Maira.

Da faren ble kastet ut i 2007 ble Maira med, mens de større søsknene ble igjen på plantasjonen. Det var aldri hennes intensjon å involvere seg i arbeidet mot selskapet, men det endret seg da hun ble kjent med presten som først tok opp saken om arbeidsforholdene. Senere viste det seg at presten forrådte arbeiderne, og nå kjemper han mot dem og vitner til fordel for Furukawa i den pågående rettsprosessen. Men da arbeiderne først ble klar over hvilke rettigheter de hadde, kunne de finne andre støttespillere som ombudsmannen for menneskerettigheter, advokatene som fører saken for dem i retten og CNC-EA som hjelper dem med opplæring og å dyrke egen mat.

– I begynnelsen turte vi ikke gjøre noe med jorda, vi overlevde av mat vi fikk fra CNC-EA, men så begynte vi å bruke området. Vi dyrker frukt og grønnsaker, og nå høster vi også abacá. Ettersom vi ikke har tilgang til maskinen ennå, må vi selge fibrene uprosessert, forteller Maira.

De har fått en maskin til å prosessere abacáen, men de tør ikke å installere den før de vet at de vinner saken. De vil ikke risikere at den blir beslaglagt i et rettsoppgjør.

– Vi håper at saken snart blir avgjort til vår fordel. Den eldre generasjonen som har slitt her hele livet er i ferd med å dø ut og vi vil at de skal kunne leve sine siste år her i verdighet, avslutter Maira.

Bare toppen av isfjellet

José Negrete fra CNC-EA forteller om hvorfor denne rettssaken er så viktig for alle plantasjearbeiderne i Ecuador:

– Vi er sikre på at dette bare er toppen av isfjellet. Dersom vi taper denne rettsaken, blir det vanskeligere for oss å vise at moderne slaveri er et strukturelt problem på plantasjoner som dyrker eksportvarer og som ansetter migrantarbeidere fra andre områder i landet. Dersom vi derimot vinner saken, kan vi synliggjøre strukturene bak Ecuadors eksport av varer som bananer, kakao, palmeolje og abacá.

CNC-EA bistår arbeiderne og har jobbet med å etablere tillit.

– Etter å ha levd undertrykket i generasjoner og så ble forrådt av presten som først meldte fra om arbeidsforholdene, er det helt avgjørende å få arbeidernes tillit. Vi ønsker å fremme deres egne stemmer og krav som går ut på å sikre deres kollektive rettigheter til jorda de bor på, sier José.

– De starter ikke fra null når de nå har organisert seg i Abacáheros Libros. De starter i minus. Vi har bidratt til å hjelpe dem med å organisere seg, vi lærer dem å lese og skrive og hjelper dem til å skaffe seg nasjonale ID-kort.

José forteller at Abacáheros Libros' leder Maira Valdez er svært utsatt for trusler fra Furukawa og at hun risikerer livet ved å kjempe for arbeiderne sak. Derfor har CNC-EA gitt henne en plass i sitt nasjonale styre, slik at hun ved å ha en prominent plass i offentligheten, kan være mer beskyttet mot trusler og attentatforsøk.

LØNN: José Negrete forteller at de arbeiderne som ikke har gått til rettsak, nå har fått økt sin lønn som følge av saken.

FAKTA

- › Det multikulturelle Brčko-distriktet ligger på grensa til Kroatia, helt nord-øst i landet. Rundt 500 bosnjaker og kroater omkom da bosniske serbere invaderte Brčko våren 1992.
- › I fredsforhandlingene etter krigen ble det vedtatt at Bosnia-Hercegovina skulle deles inn i tre administrative enheter: Den serbiske republikken Republika Srpska, Føderasjonen Bosnia-Hercegovina og det multikulturelle Brčko-distriktet. Brčko skulle være nøytralt, og ble satt under tilsyn av USA.
- › Hver av enhetene har sin egen president, parlament og regjering, mens landet som helhet ledes av ett presidentråd og én regjering. I presidentrådet sitter en representant for hver av de dominerende folkegruppene bosnjaker, serbere og kroater.
- › Tredelingen av Bosnia-Hercegovina har vist seg å være lite hensiktsmessig for et land som sårt trenger å stable seg på føte etter krig. Det politiske systemet er tungrodd, og de som har sittet med makta har hittil vist liten vilje til å dra i samme retning. Som et resultat av dette er Bosnia-Hercegovina et av de fattigste landene i Europa.
- › Befolkningen lå på 4,4 millioner før krigen, og antas i dag å ligge på rundt 3,2 millioner. To millioner bosniere ble internt fordrevne eller flyktet til utlandet under krigen. Mange vendte tilbake etter krigen, men på grunn av krigens ødeleggelser og farlige miner og eksplosiver har mange blitt nødt til å bosette seg andre steder i landet.
- › Bosnia-krigen regnes som den største krigen i Europa etter 2. verdenskrig. Rundt 100 000 mennesker mistet livet, blant disse opptil 40 prosent sivile. Store mengder miner og eksplosiver ble brukt, og 30 år etter ryddes det fortsatt.
- › Over 550 massegraver er funnet i Bosnia-Hercegovina etter krigen, også i Gorica. Arbeidet med å finne savnede personer pågår den dag i dag. I 2022 planlegger Norsk Folkehjelps globale minehundsenter i Sarajevo å trene minehunder til å kunne bistå i søk etter massegraver og levninger.

– Vet ikke om vi

Krigen i Ukraina har framkalt vonde minner fra fortiden i en allerede hardt prøvet bosnisk befolkning. Rundt halvparten av innbyggerne i Bosnia-Hercegovina la ut på flukt under krigen, og mange vendte aldri tilbake. Fraflyttingen har bare fortsatt, og nå tar mange av dem som hittil har klamret seg fast en ny runde på om det er trygt å bli værende.

INGEBJØRG SØRENES [tekst og foto]

Brčko, Bosnia-Hercegovina: Ekteparet Mirela [38] og Mirza Mehakovi [40] viser stolt fram det idylliske blå huset som de flyttet inn i for et par år siden i landsbyen Gorica i Brčko, nordøst i landet. I hagen har de akkurat fått satt opp en liten hønssegård. På en åkerlapp stikker løken opp av jorda, og i drivhuset står salat som har overlevd vinteren på sirlig rekke. Den største av hundene, en blåøyd sibirsk husky, bjeffer selskapssykt i en innhegning, mens en vel så sosial pekingeservalp tumler rundt på plenen.

De siste månedene har Norsk Folkehjelp ryddet miner i skogholtet like bak hjemmet deres. Nesten nøyaktig 30 år har det tatt fra Bosnia-krigen brøt ut i april 1992, til siste rest av landminer er i ferd med å ryddes i landsbyen. Alt burde ligge til rette for en lysere framtid for Mirela, Mirza, sønnen Ismar [11] og attpåklatten Davud på sju måneder. Men i likhet med resten av befolkningen har krigen i Ukraina gitt dem en ny uro i hverdagen.

– Jeg tror 95 prosent av bosniere som har opplevd krigen, gjenopplever det som skjedde

VURDERER UTLANDET: De siste ukene har vært tøffe for

for 30 år siden i disse dager, sier Mirza alvorlig.

Selv kommer han fra Brčko, en by som ble hardt rammet under krigen. Her bodde han sammen med foreldrene og den to år gamle lillebroren da krigen brøt ut.

– Da jeg var ni år, ble faren min skutt og drept rett for øynene på meg og moren min. Hver dag måtte mamma tryggle naboeene om mat. Enkelte dager var hun så langt nede at hun ikke klarte å bevege seg fra ett rom til et annet. Det var en veldig tøff periode, forteller han.

De siste ukenes hendelser har bragt min-

kommer tilbake

ekteparet Mirela og Mirza Mehakovi. Nå vurderer også de å bosette seg i utlandet.

nene fra fortida til overflaten igjen. Nå frykter de begge at historien skal gjenta seg.

– Om to dager reiser vi til Sveits for å besøke en venninne, og for å være ærlig er vi usikre på om vi våger å reise hjem igjen. Mare-rittet er at vi blir beleiret uten mulighet til å flykte, slik som under krigen. At Mirza og sønnen vår Ismar tvinges til å krige. Jeg er veldig bekymret for framtida til barna mine, forklarer en gråtkvalt Mirela, og kikker opp på mannen.

Selv om Bosnia-Hercegovina oppleves som relativt fredelig i dag, er de to tydelige

på at samfunnsutviklingen har stått på stedet hvil i 20 år. De er kritiske til politikerne i landet, som de mener er helt uinteressert i å forbedre situasjonen for sine innbyggere. Desto mer takknemlige er paret for den innsatsen minerydderne fra Norsk Folkehjelp har lagt ned for å rydde nabolaget fritt for miner.

– Vi er ikke vant til å få hjelp fra politikere og myndigheter, så det er en lettelse at Norsk Folkehjelp har kommet for å gjøre nabolaget vårt trygt. Spesielt viktig er dette for framtidige generasjoner eller tilflyttende som

HJEMME: Familiehjemmet i landsbyen Gorica i Brčko-distriktet, nordøst i Bosnia-Hercegovina.

kanskje ikke vet hvor minene befinner seg, sier Mirela.

Opp gjennom årene har stadig flere venner og familiemedlemmer reist til nabolandene eller andre europeiske land for å jobbe og leve.

– Det finnes ingen framtidsutsikter i Bosnia-Hercegovina i dag, og 45 prosent av befolkningen har forlatt landet i løpet av få år. Det er nesten en halv nasjon, og det er ikke bare én og én som reiser, men hele familier, fire-fem i slengen, sier Mirza.

Selv anslår han at 90 prosent av familiemedlemmene enten er døde eller utenlands.

– Pappa, tre onkler på morssiden og mange av søskenbarna mine ble drept under krigen. I dag er det bare oss, mamma og foreldrene til Mirela som er igjen. Alle andre er i Europa, sier han.

Gorica har tidligere blitt ansett for å være et sted som har lyktes med forsoningsarbeidet etter krigen. Ifølge Mirela og Mirza er det ikke fullt så enkelt. De forteller at rasisme fortsatt er et problem, og at spenningen er merkbar, spesielt blant dem som er for unge til å ha opplevd krigen.

– Det er et ordtak som sier at hvert 50. år skjer det en krig i vår region. Vi krysser fingrene for at historien ikke gjentar seg. Det eneste vi ønsker oss er fred og et normalt liv med normale politikere. Framtida vil vise om det er grunnlag for håp.

Fra krigsoffer **til bistands**

BESKYTTER BARN: En av de viktigste oppgavene til Selma og teamet hennes er å undervise barn i minerisiko. FOTO: NORSK FOLKEHJELP

arbeider

Bosnia-Hercegovina, 15. mai 1992: Borgerkrigen har pågått siden starten av april, og Sarajevo er under tung beleiring. Denne dagen skal den bosniske borgerkrigen også innta landets tredje største og mest multikulturelle by, Tuzla.

INGEBJØRG SØRENES [tekst]

Flere hundre serbiske soldater fra en jugoslavisk folkehær i full oppløsning har fått ordre om å evakuere militærbasen i Tuzla. Situasjonen er høyspent idet stridsvogner og militære kjøretøy ruller ut av sentrum av byen. 12 år gamle Selma føler seg utrygg, men trosser likevel lærerens instruks om å holde seg på skolen.

Plutselig åpner bosnjakiske styrker ild mot den serbiske militærkonvoien. Selma løper så fort beina vil bære henne. Hun rekker akkurat å smette inn oppgangen i det store boligkomplekset på hjørnet av hovedgata Brčanska Malta før det for alvor braker løs. Hun registrerer at beboerne sperrer inngangsdøra med kjøleskap før hun piler ned i kjelleren sammen med moren. Så hører de artilleriet brake løs.

Det skal gå tre år før de kommer opp igjen.

– Vi bodde i kjelleren 24 timer i døgnet fra mai 1992 til mai 1995. Vi gikk ikke på skolen, og hadde knapt med mat og drikke. Luftkva-

liteten var veldig dårlig fordi støv og forurensning sivet inn fra all bombingene utenfor. Etter hvert ble det dessuten veldig trangt om plassen der nede. Det kom blant annet mange kvinner og barn fra Srebrenica, forteller hun.

Tuzla var hermetisk lukket under krigen, så det var umulig å flykte eller få tilgang på humanitær hjelp.

– Markedene og butikkhyllene var tomme, men heldigvis jobbet moren min på en fabrikk før krigen og fikk hentet industriolje derfra som vi blandet med det lille av mat vi hadde, som poteter, løk og ris, sier Selma.

Mens mor og datter befant seg i kjelleren, holdt faren vakt holdt utenfor. Leiligheten til familien lå i 10. etasje, og ble skadet flere ganger i løpet av krigen. Dette skyldtes blant annet at Majevica-høyden, hvor harde skyttergravskamper ble utkjempet, ligger mindre enn en kilometer unna i luftlinje.

De siste 20 årene har Selma Antić jobbet i felt for Norsk Folkehjelps mineprogram i Bosnia-Hercegovina. 30 år etter krigen er det fremdeles et av landene i Europa som er verst

BISTANDSARBEIDER: Selma Antić har jobbet i Norsk Folkehjelp i 20 år. FOTO: INGEBJØRG SØRENES

KLATRESTATIV: En gutt bruker en russisk tanks som klatrestativ i et utbombet Sarajevo i 1996, like etter krigen. FOTO: ODD ANDERSEN/EPA/NTB.

rammet av miner og klasebomber. Norsk Folkehjelp rykket inn i 1996, like etter krigen var over. I dag jobber rundt 140 ansatte i programmet. De har ulik kulturell bakgrunn, og mange var soldater under krigen.

– Det er en flott symbolikk i at de som var delaktige i å legge ut minene under krigen, har viet resten av sin yrkeskarriere til å rydde dem opp. Norsk Folkehjelp har gitt dem mulighet til å holde live i håpet om en bedre morgendag for det bosniske folket, sier Selma.

Da de første mineryddingsoperasjonene ble satt i gang i de største byene, lå det vanvittige mengder eksplosiver og miner over alt, minnes hun. Førsteprioritet var å få bukt med eksplosivene som befant seg i boliger, hoteller, skolebygg, gater og parker i de største byene.

– Det var en utfordrende og farlig kontekst å jobbe i, blant annet fordi vi er avhengig av å ha avstand til både folk og eksplosiver når vi rydder. Det er derfor vi har så strenge prosedyrer i dette arbeidet, forklarer hun.

SARAJEVO: Krevende arbeidsforhold for mineryddere fra Norsk Folkehjelp som rydder en utbombet bygning i Grbavica, en forstad til Sarajevo i 1997. FOTO: ANJA NIEDRINGHAUS/EPA/NTB/

PÅVIRKET: – Selv om jeg er en hardbarka bosniaer, har krigen i Ukraina påvirket meg, erkjenner Selma. FOTO: JOHANNES MÜLLER

I dag konsentreres ryddeinnsatsen rundt gjenværende minefelt i landsbyer, landbruksområder og utmark. Siden 2015 har programmet dessuten hatt et samarbeid med etterlatteforeningen «The Missing Persons Institute of Bosnia and Herzegovina» om å rydde i områder hvor det befinner seg massegraver fra krigen.

Selmas karriere i Folkehjelpa startet i 2002, da hun fikk jobb som førstehjelper på et minerydderteam. Snart gikk hun over til å jobbe som samfunnskontakt. Å frigi land dreier seg ikke bare om minerydding, det handler i høyeste grad om folkene som bor der. Ved å ha dialog med lokalbefolkningen i mineutsatte områder klarer Selma og teamet hennes å få bekreftet hvor minene ligger. I tillegg underviser de barn og voksne slik at de ikke risikerer å bli ofre for en udetonert mine eller bombe. Det beste målet på suksess er når de kommer tilbake og ser at områdene som er ryddet, tas i bruk igjen.

– Jeg elsker virkelig jobben min, som gir meg mulighet til å hjelpe de mest sårbare og utsatte gruppene i hjemlandet mitt – folk som lever side om side med minene i hverdagen. Folk er takknemlige for den jobben vi gjør, og blir lettet når de ser det grønne korset på uniformen. Jeg har ikke tall på hvor mange vennskap jeg har fått rundt om i landet opp gjennom årene, takket være jobben i Norsk Folkehjelp. Det føles veldig meningsfylt, sier hun.

KRIGENS ARR: Krigen har merket både folk og bygninger for livet. Her fra et boligkomplekset i Sarajevo. FOTO: JOHANNES MÜLLER

Selv om hun forfekter å være en hardbarka bosnier, vedgår Selma at situasjonen i Ukraina har opprørt henne.

– Det er klart det går inn på meg. Etter å ha tilbragt halvparten av tenårene i en kjeller med minimalt av mat, vann og elektrisitet, var jeg lettet da krigen tok slutt. Det føles uvirkelig at befolkningen i et europeisk land ikke langt unna går gjennom de samme lidelsene nå i 2022. Jeg hadde håpet vi var kommet lenger.

Minst 55 soldater fra Den Jugoslaviske Folkehæren ble drept og 44 såret i angrepet på Brčanska Malta 15. mai 1992. Hendelsen ble opptakten til den fire år lange beleiringen av Tuzla.

MINERYDDING I BOSNIA-HERCEGOVINA

- › Norsk Folkehjelps landprogram i Bosnia-Hercegovina har per i dag ti ryddelag med til sammen 70 mineryddere. I 2021 ble de første kvinnelige minerydderne rekruttert. Ambisjonen er å tiltrekke seg enda flere.
- › Det norske Utenriksdepartementet har vært programmets viktigste donor helt siden starten. Coop, Tyskland, Sveits og EU er andre viktige, langsiktige støttespillere.
- › Tidsfristen for å rydde Bosnia-Hercegovina fritt for klasevåpen er i utgangspunktet satt til 1. september 2022. Dette er en forpliktelse som landet har undertegnet som statspart til Klasevåpenkonvensjonen. Med riktige prioriteringer og målrettet innsats tror Norsk Folkehjelp at tidsfristen kan være innen rekkevidde.
- › Tilsvarende tidsfrist for å erklære seg fritt for landminer er 1. mars 2027. Dette er ambisiøst med tanke på at 900 km² med potensielt minelagte landområder gjenstår å klare. Også denne tidsfristen kan nås, men det vil kreve full mobilisering.
- › Siden 1996 har over 50 mineryddere og nærmere 700 sivile omkommet i eksplosivulykker. Antall ulykker har gått kraftig ned i senere år. Likevel døde to jegere senest i fjor i en mineulykke.

KRIGEN: Selma var bare 12 år da krigen i Bosnia startet. FOTO: PRIVAT.

Et ønske om fred fra Ga

Sivile blir ofre i alle kriger, uansett hvor konfliktene finner sted. Folk i Gaza har i tiår gjennomlevd og opplever fortsatt krigens grusomheter.

ANJA RIISER, landdirektør Palestina
i Norsk Folkehjelp [tekst]

En direkte virkning av krig er at bruken av eksplosive våpen i befolkede områder resulterer i dødsfall og skader. De indirekte effektene kommer via fordrivelse av sivile, hjemløshet, manglende tilfluktsrom, manglende utdanning og mangelfulle helsetjenester.

I fjor ble vi vitner til 11 dager med den verste konflikten siden 2014. Kampene eskalerte raskt. Raketter ble avfyrt fra Gaza av væpnede grupper, utløst av den planlagte utkastelsen av palestinske familier i Sheikh Jarrah og at israelsk politi angrep folk i bønn ved Al-Aqsa-moskeen i Jerusalem. På den tett befolkede Gazastripen gikk det fra vondt til verre. Det er et område som fremdeles ikke er gjenoppbygd etter tidligere konflikter i 2008–2009, 2012 og 2014.

De vonde minnene får folk i Gaza til å håpe at ingen skal utsettes for noe slikt, og de ønsker at alle land vil oppleve fred.

LÆRER Å BESKYTTE SEG. Norsk Folkehjelp er bekymret for at moderne konflikter, som i Gaza, blir stadig mer langvarige. Kamphandlingene finner ofte sted i byer og tettbygde strøk. Sivile blir overlatt til seg selv, og mangler kunnskap, ferdigheter og ressurser til å beskytte seg selv og sine kjære. Dette er grunnen til at Norsk Folkehjelp gir

opplæring i og kunnskap om hvordan de kan beskytte seg mot eksplosive våpen og raketter.

Maha Mansour, som er en av de ansvarlige for denne opplæringen, har tydelige og konkrete råd til folk som bor i høyrisikoområder:

– Det er vanskelig å gjennom ord beskrive død og skader som spres overalt i en krig. Men for all del, du må beskytte deg selv og din familie mot faren fra eksplosive våpen. Først må du gjennomføre alle nødvendige tiltak for å overleve. Du må planlegge et trygt sted, lage et nødlager som varer i minst 14 dager, og klargjøre en nødbag. Når et angrep skjer, må du holde deg innendørs, langt unna vinduer og balkonger, og innta sikkerhetsposisjonen: åpne munnen, pust normalt, beskytt hodet, beskytt ørene og lukk øynene. Du må holde deg unna eksplosive etterlatenskaper av krigen og ethvert område som har blitt bombet. Vær så snill å ikke la krigen ta fra deg dine kjære.

FAREN ER IKKE OVER. Mange tror at faren er over når kampene tar slutt. Det stemmer ikke. Etter alle kriger ligger det igjen raketter, bomber og eksplosiver som ikke har eksplodert, såkalte blindgjengere. I slike områdene finner vi mange triste historier. Noen mister livet, mens andre har mister lemmer eller har andre alvorlige skader.

Ett av hovedbudskapene til sivilbefolkning

gen – og spesielt barn – er at de aldri må ta på gjenstander de ikke vet hva er. En av dem som deltok i opplæringen i Gaza sa til Maha Mansour:

– Ærlig talt, jeg lærte så mye av deg om hvilken trussel blindgjengere er. Jeg trodde at ueksploderte våpen var utløpt og ikke kunne eksplodere igjen. Nå som jeg har fått denne informasjonen, kommer jeg til å kvitte meg med alle blindgjengere og brukte våpen som jeg har hjemme som suvenirer. Jeg kommer til å kontakte myndighetene slik at de kan bli fjernet fra huset mitt uten at det er farlig for familien.

NÅR LIVET BLIR ET HELVETE. Til tross for at mediene kontinuerlig rapporterer fra krigen, klarer de sjelden å vise hvor forferdelig den egentlig er, mener Zaina, en av Norsk Folkehjelps ansatte i Palestina. Hun bor i et område med høy risiko for å bli rammet av konflikt.

– Mange nyhetskanaler sender krigsnyheter minutt for minutt. De forteller hvor vanskelig folk har det, men de klarer ikke å videreformidle hvor store lidelsene er. Det å få hverdagen snudd opp-ned, å bli hjemløs, å ikke ha vann til å drikke eller til rengjøring, å ha en nyfødt baby som ikke klarer å sove på grunn av eksplosjonene nær huset ditt. Alt dette kommer ikke fram i nyhetene. Krigen har mange forskjellige ansikter, men den mangler ofte det menneskelige, sier hun, og

za

kommer med en innstendig oppfordring:

– Våpenprodusenter bruker som regel ødeleggelseskraften til et missil eller en bombe i markedsføringen av våpnene. Den samme kraften tar mange uskyldige liv og gjør livet til de etterlatte til et helvete. Bruk av eksplosive våpen i bystrøk må stoppes, og krigsherrene bør betale for lidelsene til uskyldige sivile. Vi må si nei til mer krig. Vær så snill, slutt å ødelegge og drepe.

MISTET HALVPARTEN AV JORDA. Bonden Hamad bor nord på Gazastripen. Sammen med faren og brødrene leier han 50 mål jord, og det er her de får levebrødet sitt fra. Hamad forteller at de bare hadde tilgang til jordene sine de to første dagene av konflikten i 2021. Deretter måtte de flykte på grunn av intensiv bombing rundt hjemmet.

– Omtrent halvparten av jordene ble fullstendig ødelagt av luftangrep. Drivhuset med tre mål med grønnsaker ble også rammet. Det gikk verst utover vannmelonene som trenger jevnlig vanning, og vi mistet hele avlingen, forteller han.

Hamad og hans familie, med mer enn ti barn, var skrekkslagne og fikk ikke sove.

– Jeg var utslitt. Jeg var redd for at hvis jeg sovnet, ville de bombe huset og jeg ville våkne opp alene. Vi var mer 40 personer i bygningen. Angrepene kom nærmere, og bombingene ble mer intens. Det falt bomber

i bakgården og det begynte å brenne. Barna skrek og gråt, og vi flyktet til en skole drevet av FN.

Hamads far er kronisk nyresyk og trenger dialyse for å overleve.

– Jeg måtte følge faren min annenhver dag under den intense bombingene. Ingen viste seg i gatene. Veien til sykehuset føltes som en dødsvei. Når vi kom tilbake til skolen, føltes det som om vi hadde fått livet i gave, sier familiefaren.

TØR IKKE GÅ PÅ SKOLEN. Elleveåringen Mohammed lever med en funksjonshemming som stammer fra en bilulykke da han var fire år. Han fikk nylig diagnosen posttraumatisk stresslidelse (PTSD) hos Norsk Folkehjelps partner Aisha Association. Mohammed har panikkanfall og kan ikke fortsette skolegangen fordi han er redd for at det kan komme et angrep mens han er på skolen.

– Frykt dreper sønnen, og Mohammed har mareritt, sier faren hans. – Han våkner fortsatt og skriker om natta, selv om våpenhvilen ble inngått for nesten ti måneder siden.

Mohammed ønsker å komme seg tilbake til klasserommet og til klassekameratene, men panikkanfallene hans tvinger ham til å holde seg hjemme.

Psykologen Amani Al-Darabi i Aisha Association følger opp Mohammed.

– Mohammed lider av frykt, angst og søvn-

løshet, og han viser bekymringsfulle tegn på stress, som konstant skjelving. Han trenger en langsiktig plan og psykologisk støtte for å overvinne disse symptomene, sier hun.

POSTTRAUMATISKE STRESSLIDELSER. Det bor rundt én million barn i Gaza. Den nye runden med vold i fjor har hatt en ødeleggende virkning på dem, og de er sårbare for å utvikle stresslidelser, forteller psykiater Nour Hassan i Aisha Association.

– Mange barn viser tegn på depresjon, angst og atferdsforstyrrelser som irritabilitet, og mange tisser i senga. Vi tar imot tilfeller der hele familien, også foreldrene, er traumatisert. Dette gjør situasjonen enda mer komplisert, spesielt når noen trenger angstdempende medisiner og tilpasninger.

Mange PTSD-rammede, inkludert kvinner og barn som mottar assistanse og psykologisk støtte fra Aisha, har fæle drømmer. Noen av dem som ble reddet fra ruinene våkner hver morgen med mareritt om at de fortsatt er i ferd med å kveles under massene.

– Når de passerer området hvor ti sivile ble drept av en bombe, gjenopplever de alt som skjedde, fortsetter Nour. – En hel generasjon barn er psykisk plaget som følge av den pågående volden, og mange barn vil fortsatt ha psykiske problemer i årene som kommer.

Altomfattende konsekvenser

Atomvåpentrusselfen har blitt aktualisert som følge av krigen i Ukraina. Likevel preges den politiske debatten av øredøvende taushet når det gjelder å snakke om det egentlige spørsmålet: At noen få stater sitter på makta til å utslette menneskeheten.

SISSEL FANTOFT [tekst]

FNs atomvåpenforbud trådte i kraft 22. januar 2021. 122 stater stemte for forbudet, 86 har signert og 59 har ratifisert avtalen. Verken de ni atomstatene eller de 32 paraplstatene (stater som baserer seg på beskyttelse fra atommakter – inkludert Norge) anerkjenner traktaten.

– I statsminister Jonas Gahr Støres tv-sendte tale til barn om krigen i Ukraina ble ikke atomvåpen nevnt med ett ord. Det er liten politisk vilje og evnen til å snakke om

dette, sier seniorrådgiver Grethe Østern i avdeling for minerydding og nedrustning i Norsk Folkehjelp.

Hun mener at norske barn trenger å høre fra statsministeren at når krigen i Ukraina er over, vil regjeringen ta initiativet til at alle land legger en plan for hvordan vi skal bli kvitt atomvåpnene.

– Barn trenger å høre at det finnes voksne som jobber med saken, og som sier at selv om det blir kjempevanskelig, så skal de ikke gi seg, sier hun.

NÆR-DØDEN-OPPLEVELSE. Den tidligere kanadiske nedrustningsforhandleren Earl Turcotte uttalte nylig:

«Hvis denne konflikten ender uten utslettelse av vår art, bør den likevel betraktes som en verdensomspennende nær-døden-opplevelse, og folket i De forente nasjoner bør kreve total avskaffelse av atomvåpen så raskt som menneskelig mulig, samt etablering av nye felles sikkerhetstiltak som vil flytte oss mye nærmere bærekraftig fred over hele verden.»

– Dette er et «don't look up»-øyeblikk – vi kan ikke fortsette å snakke om risiko, at bruk av atomvåpen er lite sannsynlig eller om invasjonen av Ukraina er en strategisk bommert av Putin. Det er i seg selv en normalisering – derfor er det så viktig å understreke at om atomvåpen ikke blir brukt nå, vil det skje i neste runde, eller runden etter det, sier Østern.

Atomvåpen skaper ingen stabilitet, men

ATOMVÅPEN: Forbipasserende ser på en Topol M interkontinental ballistisk missil som fraktes gjennom gatene i Moskva 4. mai 2021, under en øvelse før en militærparade. FOTO: MIKHAIL SVETLOV/GETTY IMAGES

kan brukes til utpressing og lammelse.

– Atomvåpen har blitt en klamp om foten. Likevel er det ingen av de 41 statene som baserer sitt forsvar på bruk av atomvåpen som åpenlyst sier at det rett og slett er for risikabelt fordi det setter befolkningen i altfor stor fare, sier hun.

Østern håper at krigen i Ukraina vil bidra til at flere tar opp kampen for at også atomstatene og paraplilandene slutter opp om forbudstraktaten.

– Det er frustrerende at Norge er ett av landene som under Solberg-regjeringen jobbet aktivt i FN for at forbudstraktaten ikke skulle framforhandles, vedtas og tre i kraft. Dermed har Norge også bidratt til at Putins atomvåpen fortsatt er lovlig og legitime, sier hun.

AMBIVALENT RETORIKK. Om ikke Norge klarer å komme seg ut av atomvåpenparaplyen, bør myndighetene i hvert fall støtte opp om

OVERVÅKER: Grethe Østern er redaktør for den årlige rapporten Nuclear Weapons Ban Monitor som kartlegger framdrift for atomvåpenforbudet. FOTO: IDA KROKSÆTER

og ønske velkommen diplomatiske prosesser som bidrar til å stigmatisere atomvåpen og sivilt samfunnsengasjement som har med forbudet å gjøre, mener Østern. Kjell Magne Bondevik er en av 56 tidligere statsministre, utenriksministre og forsvarsministre som har signert et internasjonalt opprop til verdens regjeringer om å undertegne traktaten som forbyr atomvåpen.

– Han er opptatt av at atomvåpen omtales, også av norske politikere, som uakseptable og uunnværlige på én gang. Det er denne ambivalente retorikken som gjennom flere tiår har beredt grunnen for den situasjonen vi er i nå, og som har gjort at Russland har kunnet ruste opp sitt arsenal med vår vel-signelse, sier hun.

Østern er overbevist om at hvis de 32 paraplystatene slutter seg til avtalen, vil det ha en effekt på de ni atomstatene.

– Hvis vi vil beholde systemet med kjernefysisk avskrekking må vi også leve med den

type trusler og utpressing fra ledere som Putin som vi nå er vitne til. En verden uten atomvåpen vil også ha store utfordringer, men en verden med atomvåpen risikerer så altomfattende konsekvenser, presiserer hun.

Det er derfor uakseptabelt at USA og Russland skal holde hverandre i sjakk med trusler om atomvåpen, mens verdens sivilbefolkning holdes som gisler, mener hun.

– En slik tankegang er resultatet av at et lite knippe land mener at deres sikkerhet må fundamenteres på en evne til å ødelegge hele verden. Det går kanskje bra denne gangen, men før eller senere vil det gå galt.

UKRAINA SOM ØYEÅPNER. Krigen i Ukraina fører allerede til omfattende konsekvenser langt utover slagmarken. Problemer knyttet til matforsyning, flyktningstrøm og økt oljepris er bare noen eksempler. Og i Norge får barn ranselpost om skolens reservelager av jodtabletter i tilfelle atomkrise.

FAKTA

- › Ni land har til sammen nesten 12 700 atomvåpen. Over 90 prosent av disse tilhører USA og Russland. Storbritannia, Frankrike, Kina, Israel, India, Pakistan og Nord-Korea er de øvrige atommaktene.
- › FNs atomvåpenforbud ble vedtatt 7. juli 2017 av 122 stater, og trådte i kraft 22. januar 2021.
- › Traktaten er et direkte resultat av det såkalte humanitære initiativet som startet med en konferanse i Oslo i 2013.
- › Atomvåpenstatene boikottet forhandlingene da forbudet ble vedtatt og nekter fortsatt å slutte seg til.
- › Heller ingen av verdens 32 paraplystater – land som baserer seg på beskyttelse med atomvåpen – har undertegnet forbudet. Norge er ett av disse.
- › NATO har unisont sagt nei til traktaten.
- › Landene som støtter avtalen forplikter seg til å aldri utvikle, produsere, teste, besitte eller lagre atomvåpen.
- › Traktaten forbyr enhver overføring eller bruk av atomvåpen, samt trussel om å bruke slike våpen.
- › Traktaten pålegger partene å bistå med assistanse til ofre etter bruk og testing av atomvåpen, samt med opprydding etter forurensing ved bruk og testing av slike våpen.

– Kanskje krigen i Ukraina blir en øyeåpner. Jeg håper at folk snart vil strømme ut i gatene for å protestere mot atomvåpen. Vi har mer enn nok av andre globale utfordringer – vi kommer for eksempel aldri til å få store nok kutt i klimagassutslippene uten kjernefysisk nedrustning. Vi bør bruke alle de ressursene vi i dag bruker på atomvåpen på andre globale utfordringer i stedet, sier Østern. – Det har sjelden følt mer meningsfullt enn nå å jobbe med regulering av hvilke våpen og midler som skal være tillatt i krig, og dermed bidra til å moderer den uhyrlige evnen til krigføring som finnes i mennesker, legger hun til.

Krigens forurensing

28. februar ble kraftanlegget i Okhtyrka i Ukraina angrepet med missiler. Under bakken ligger landets viktigste gassrørledninger. I nærheten befinner det seg et boligområde og en barnehage. En større ødeleggelse av anlegget kan bli katastrofal, for både mennesker og miljø.

HILDE JØRGENSEN, seniorrådgiver for miljø,
Norsk Folkehjelp [tekst]

Miljøskader kommer ofte i skyggen av krigens brutalitet, men de kan gjøre de humanitære konsekvensene mer komplekse og langvarige. Skal vi beskytte sivile i krig, må vi derfor også bry oss om miljøet.

Væpnet konflikt fører til forurensing av jordområder, ødeleggelse av skog, plyndring av naturressurser og kollaps av naturforvaltningssystemer. Konsekvensene av slik «konfliktforurensing» [*Conflict Pollution*] kan bli langvarige, og påvirker først og fremst de menneskene som skal leve av og med naturen når krigen er over. Miljøskader påvirker folks levebrød, generell folkehelse og kan drepe sivile gjennom sykdommer som ellers ikke ville forekommet.

I et intervju beskriver Doug Weir, direktør og forskningsleder ved Conflict and Environment Observatory (CEOBS), hvordan forurensing, klimaendringer og tap av biologisk mangfold er tre av menneskehetens største globale kriser i dag. Krig påvirker alle tre.

EN GIFTIG LAPSKAUS. Når en bombe eksploderer, kastes en rekke materialer ut i lufta, inkludert tungmetaller, betong eller asbest fra bygningsmasser. Slik fortærer missiler, bomber, tankrunder og granater miljøet. Med dagens våpenbruk og moderne kjemikaler bidrar det til giftstoffer i atmosfæren – en «giftig lapskaus» – som siger ned i jorda og inn i grunnvannet. Dette kan føre til økte forekomster av astma, lungebetennelse og akutt bronkitt, og øker risikoen for luftveis sykdommer.

Krigens forurensing får også ringvirkninger vi kanskje ikke forbinder med krig, men som har potensielt store og alvorlige konsekvenser for mennesker. Svevestøv er ett eksempel. Immunforsvaret, som skal beskytte oss mot mikrober, kan bli distraheret av svevestøv, og dermed reduseres kroppens motstandsdyktighet mot ytre sykdommer.

Jo lenger mennesker er utsatt for luftforurensing, desto kortere blir også forventet levetid. Det er blant annet påvist at høy forekomst av PM 2,5 – veldig små partikler – trenger inn i lunger og kan øke forekomsten av kreft. Bruk av bomber bidrar til økt forekomst av PM 2,5, og begrenser seg ikke til området som blir angrepet. Eksplosjon og brann kan drive partikkelmaterialet høyt opp i atmosfæren. Avhengig av vær og vind, spres det seg over store landområder. Når det blir flere og større angrep på storbyer, vil krigens forurensing øke.

UKRAINA – EN ØKOLOGISK KATASTROFE.

Hvordan krig og konflikt påvirker miljøet avhenger av hvordan og hvor den utkjempes. Ukraina, beskriver Weir, er et høyt industrialisert land, med byer der folk bor ved siden av potensielt farlige industrier: «Russlands strategi med å bruke eksplosive våpen som rammer vilkårlig øker faren for skade på disse stedene, og for at giftig forurensing slippes ut».

Allerede siden 2014, da Russland først annekterte Krim og det oppsto kamper i Øst-Ukraina, har situasjonen i landet vært karakterisert som en «økologisk katastrofe». Dette involverer landets gruvedrift som i stor grad er nedlagt, men også giftige lekkasjer

fra industrianlegg. Miljøtrusler har også blitt brukt som våpen, som ødeleggelse av lokale vannkilder. Siden krigens start i februar har miljøskadene eskalert, med bombing av industrialiserte byer og tettbebygde strøk. Industrianlegg, militære installasjoner og lagre for radioaktivt avfall har kommet under ild. Dette kan føre til forurensning av luft og vann som blir værende i årevis etter krigens slutt.

ALLE KRIGER HAR ET MILJØASPEKT. Ukraina er et spesielt tilfelle. Et land med Ukrainas nivå av industri og atomkraft har aldri tidligere vært rammet av krig. Men miljøskader i krig er ikke unikt for Ukraina. Weir beskriver at hver konflikt vil ha sitt eget «miljønarrativ». Noen, som i Ukraina, kan være mer konsentrert om teknologiske farer, mens andre, som i Afghanistan, kan være preget av årtier med den usikkerheten og miljøforringelsen det opprettholder.

Andre eksempler finner vi i Irak, der USA under den første Gulfkrigen bombet landet med 340 tonn missiler som inneholdt utarmet uran. Dette kommer fram i en doktorgradsavhandling om irakere som søker kreftbehandling i Libanon, som indikerer at utarmet uran kan ha bidratt til å forgifte jord og vann, og gjort miljøet kreftfremkallende. Utarmet uran har også vært benyttet på Balkan – i Bosnia-Hercegovina, Serbia og Kosovo. Mangel på forskning har for øvrig gjort at sammenhengen mellom våpenbruken og sykdommen aldri har blitt tilstrekkelig etablert.

OPPRUSTNING – EN KLIMAVERSTING. Også før en krig bryter ut har konflikt en negativ

påvirkning på miljøet. Opprustning er en klimaversting. Det amerikanske militæret slipper ut mer drivhusgasser enn hele land som Danmark og Portugal, og er anslått å være den største, enkeltstående kilden til klimagassutslipp i verden. Og det er uten å inkludere klimagassutslipp i krigføring.

En studie fra Forsvarets forskningsinstitutt viser at det norske militæret også har store, årlige utslippsverdier (i 2021 lå Norges forsvar på tilsvarende 317 000 tonn karbondioksid årlig). Norge er for øvrig ett av bare fem land i verden som kartlegger og deler opplysninger om sine militære utslipp. Dette er et problem. Mens verdens land skal forplikte seg til store utslippskutt, får utslipp fra militær opprustning passere ubemerket, til tross for at sektoren står for seks prosent av verdens klimagassutslipp.

HVA KAN NORSK FOLKEHJELP GJØRE? Det finnes flere måter vi kan bidra på for å hindre forurensning, beskytte miljøet og få til viktige utslippsreduksjoner i forbindelse med krig og konflikt.

➤ **For det første** kan Norsk Folkehjelp jobbe politisk for en juridisk bindende avtale som beskytter miljøet i krig. Internasjonal humanitær rett (IHL) har allerede bestemmelser som skal beskytte miljøet, men det er ikke nok. Dette har ført til en prosess som har utarbeidet 28 juridiske prinsipper for beskyttelse av miljøet før, under og etter konflikt. Disse skal, etter forventningene, vedtas i FNs generalforsamling til høsten, og de vil være den viktigste endringen i det juridiske rammeverket siden 1970-tallet hva gjelder

krig og miljø. Weir uttrykker for øvrig bekymring, da disse prinsippene ikke på langt nær har fått den offentlige oppmerksomhet de krever. Norge, sammen de øvrige nordiske landene, har vært blant pådriverne bak prinsippene, men kampen er ennå ikke vunnet. Mektige stater er sterkt kritiske, deriblant Russland. Skal prinsippene vinne fram, krever det oppslutning og press på stater fra et aktivt sivilsamfunn, med aktører som Norsk Folkehjelp.

➤ **For det andre** kan Norsk Folkehjelp bidra til at militære utslipp blir viet større oppmerksomhet, og likeledes sammenhengen mellom nedrustning og kampen mot klimagassutslipp og klimaendringer i Norge.

➤ **Sist men ikke minst** kan vi fortsette å «gjøre vår del». CEOBS har samarbeidet med Norsk Folkehjelp om et prosjekt som skal gjøre våre mineryddingsoperasjoner mer miljøvennlige, og Weir beskriver samarbeidet som godt: «Det har vært fantastisk å se hvilken innflytelse dette har hatt på den humanitære mineryddingssektoren som nå begynner å ta eierskap til miljøvern og bærekraft». Men han vektlegger også at miljødimensjonen bør gå igjen i alt arbeid: «I likhet med kjønn og likestilling må vi sørge for at miljøet er fullt integrert i alt arbeidet vi gjør. Hvis vi ikke klarer det, vil aktivitetene våre skilles fra den tredoble økologiske krisen menneskeheten står overfor, og bidra til dem, mens vi i stedet kan hjelpe til med å løse dem».

SISSEL FANTOFT [tekst]

Helt siden Norsk Folkehjelp begynte å rydde landminer i Kambodsja i 1992 har problemet med klasebomber vært åpenbart.

– Gjennom arbeidet med å rydde landminer hadde vi også sett at klasebomber utgjorde et stort problem. Etter den kalde krigen hadde de vestlige landene enorme lagre med klasebomber, og selv om vi i Norsk Folkehjelp engasjerte oss for å kjempe for et forbud også mot klasebomber virket det som en håpløs kamp i mange år, forteller assisterende generalsekretær i Norsk Folkehjelp Per Nergaard, som i mange år ledet mineryddingsavdelingen i organisasjonen.

I 2006 teppebombet Israel det sørlige Libanon med klasebomber i 48 timer, og la igjen én million udetonerte bomber. Norsk Folkehjelps erfaringer fra denne konflikten i Libanon ble en katalysator for det internasjonale forbudet mot klasevåpen som ble vedtatt i 2008.

– Siden har vi jobbet målrettet med rydding av klasebomber i blant annet Irak, Georgia, Bosnia-Hercegovina og andre steder gjennom rene klasebombeprogram, sier han.

ØDELEGGENDE EFFEKT. En majoritet av verdens land har vedkjent seg problemet klasevåpen utgjør, og 110 land har til nå blitt statsparter av Klasevåpenkonvensjonen av 2008. Fram til 2019 var det blitt destruert 178 millioner klasebomber verden over som en konsekvens av forbudet.

– I dag er tallet sannsynligvis nærmere 200 millioner. I Ukraina ser vi igjen at avtalen viser sin styrke etter Russlands utstrakte bruk av klasebomber i tettbygde strøk. Bruk av denne våpentypen stigmatiseres fra det internasjonale samfunnet og oppfattes som totalt uakseptabelt, sier Nergaard.

Verken Russland eller Ukraina har sluttet seg til konvensjonen.

– Problemet med klasevåpen er at de er designet for å ha en ødeleggende effekt på store områder, og i tillegg blir det ofte liggende igjen et stort antall blindgjengere. I tettbebygde strøk med mange sivile utgjør disse en fare i lang tid etter at den aktuelle konflikten er over, sier fungerende leder for policy i avdeling for mine- og eksplosivrydding

Per Nergaard

Selv om Russland ikke har sluttet seg til Klasevåpenkonvensjonen av 2008, er deres vilkårlige bruk av slike våpen i Ukraina moralsk forkastelig og en stor trussel mot sivile.

– Klasevåpen b

SMÅBOMBER: En klasebombe inneholder eksplosive småbomber som spres over store avstander når den er til fare for sivile i mange år etter at krigen er slutt. Klasebomben på bildet er fra 1943.

(HME) i Norsk Folkehjelp, Rasmus Sandvoll Weschke.

Det er anslått at mellom 5 og 30 prosent av de små bombene inne i hver klasebombe ikke detonerer når de slippes over et område, og blir liggende igjen som landminer.

– Flere av landene som ikke har sluttet seg til konvensjonen har sluttet å bruke klasevåpen fordi det medfører et så stort stigma. Forbudet har bidratt til å skape kon-

Rasmus Sandvoll Weschke

sensus mot å bruke slike våpen, fordi konsekvensene er så store. Dermed blir bruken veldig uglesett, og slik sett er forbudet en stor suksess, sier han.

FRYKTELIGE KONSEKVENSER. Klasebomber er designet for å drepe, men også folk som overlever får store skader som er kompliserte å behandle.

– Overlevende kan ha mange typer skader på én gang, som hørselsskader, alvorlige brannskader, skader på indre organer som hjerte og lunger, og splintskader over hele

ør aldri brukes

holderen åpner seg i lufta. Mange av småbombene detonerer ikke umiddelbart når de treffer bakken og

FOTO: SCIENCE PHOTO LIBRARY/NTB

kroppen. De kan også få såkalt «blast lungs», som er skader på det fine vevet i lungene som ikke nødvendigvis oppdages med det samme, men som over lengre tid kan forårsake blødninger og en «usynlig» død, sier Weschke.

I tillegg kommer de psykiske traumene de overlevende bærer med seg resten av livet.

– Etter Russlands bruk av klasevåpen i Ukraina kommer vi til å se en voldsom økning av antall skadde og omkomne, sier Nergaard.

Kristina Đurić er ansvarlig for promoteringen av klasebombekonvensjonen i policyseksjonen i HME, og opplevde selv NATO-

bombingen av Jugoslavia i 1999 som niåring.

– Under NATO-bombingen plukket vi barna opp små klasebomber og lekte med splinter vi fant – vi hadde ingen anelse om hva det var. Det er helt forferdelig å tenke på det i dag, sier hun.

NATOs bombeangrep varte i 78 dager, og flere enn 500 sivile ble drept. Om lag 150 mistet livet som følge av klasevåpen ifølge Human Rights Watch.

– I befolkede områder rammer klasevåpen vilkårlig og forårsaker fryktelige konsekvenser for sivile. I urbane konflikter er det

EWIPA-ARBEID

- › Klasebomber er våpen som inneholder titalls eller hundrevis av mindre eksplosive småbomber. De mindre bombene spres over store områder, og dreper og skader sivile og militære vilkårlig.
- › Ueksploberte småbomber kan forbli en dødelig trussel i flere tiår etter at en konflikt er slutt.
- › Klasevåpen ble første gang tatt i bruk under andre verdenskrig, av sovjetiske styrker i angrep mot tyske stridsvogner.
- › Konvensjonen om klaseammunisjon er en internasjonal avtale som forbyr all produksjon, lagring, eksport og bruk av klasevåpen.
- › Norge var en sterk pådriver for å etablere et internasjonalt forbud mot klaseammunisjon.
- › Avtalen ble vedtatt av 107 stater i Dublin i 2008, og undertegnet av 94 stater i Oslo i desember samme år.
- › Avtalen trådte i kraft 1. august 2010.
- › 110 land har ratifisert konvensjonen. 13 land har signert, men ikke ratifisert konvensjonen i sine respektive parlamenter.

KILDER: NORSK FOLKEHJELP, WIKIPEDIA, STORE NORSKE LEKSIKON

Les mer her:

- › Mine Action Review [<https://www.mineactionreview.org>] – de årlige rapportene «Clearing the Mines» og «Clearing Cluster Munition Remnants».
- › <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2020/11/NPA-Clearance-Statement-for-CCM-2RC-Session-8c-Shortened-Version.pdf>
- › <https://www.npaid.org/mine-action-and-disarmament/news/statement-for-the-second-review-conference-to-the-convention-on-cluster-munitions-part-ii>
- › <https://www.hrw.org/topic/arms/cluster-munitions>

KLASEBOMBER: En soldat i Colombia inspiserer en frakoblet klasebombe av type CB-250k.

FOTO: JOHN VIZCAINO/NTB

umulig å unngå sivile tap, slik vi har i både Syria, Irak og nå Ukraina, blant andre nyere konflikter, sier Đurić.

BÆRER PÅ TRAUMER. Som en konsekvens av kosovo-krigen utstedte Det hvite hus et direktiv til Pentagon som skulle begrense USAs bruk av klasevåpen. USA har fremdeles ikke sluttet seg til Klasevåpenkonvensjonen, og var mostander av et forbud.

– Norge var en avgjørende drivkraft bak forbudsprosessen, sier Đurić.

Selv med presis våpenteknologi er sivile tap og skader umulig å unngå ved bruk av klasevåpen i bebygde strøk.

– Når jeg tenker tilbake på det jeg opplevde i Beograd i barndommen, føles det helt surrealistisk. Jeg var ikke klar over hvilke traumer jeg fortsatt bærer med meg, men da jeg så på nyheter om Ukraina da krigen begynte og hørte lyden av luftangrepsirenen fikk jeg panikkanfall, forteller hun.

Đurić mener det er en skam at verken Russland eller Ukraina har signert Klasevåpenkonvensjonen.

– Det er uakseptabelt å påføre sivile slike lidelser under noen omstendighet, men klasevåpen er ulovlig og skal ikke brukes, fastslår hun.

Kristina Đurić

Hvert år møtes statspartene som har signert, samt de 13 som har signert, men ikke ratifisert avtalen, og rapporterer på avtalens ulike artikler, som:

- **Artikkel 3:** Partene skal så snart som mulig og senest åtte år etter at avtalen trådte i kraft, ødelegge alle sine lagre av klaseammunisjon.
- **Artikkel 4:** Partene forplikter seg til å rydde og ødelegge etterlatt klaseammunisjon i forurensede områder i løpet av 10 år etter at de har signert avtalen.
- **Artikkel 7:** Partene forplikter seg til transparens om status og fremdrift for kravene i avtalen.

– Norsk Folkehjelp sitter i Advisory Board for Mine Action Review, som overvåker statspartenes framgang mot å oppfylle forpliktelsene i klasevåpenkonvensjonen og anti-personellmineforbudet. Stater som ikke selv har lagre med klasevåpen eller forurensede områder plikter å støtte andre stater i å fullføre arbeidet. Også sivilsamfunnet er en viktig bidragsyter i den jobben. Forbudet har ført til en bred aksept for at klasevåpen er illegitime våpen. Selv om for eksempel USA ikke har signert, bidrar de sterkt til den globale innsatsen for rydding av klaseammunisjon. De støtter blant annet våre operasjoner etter NATO-bombingen i Kosovo finansielt, sier Kristina Đurić.

UAKSEPTABEL TRUSSEL. Lucy Pinches er prosjektansvarlig for Mine Action Review, Norsk Folkehjelps uavhengige forskningsprosjekt i London som overvåker framdriften med forpliktelsene i Mine- og Klasevåpenkonvensjonene.

– Allerede før det siste utbruddet av kamper i mars 2022, fantes det klaseammunisjonsrester i Donetsk- og Luhansk-regionene i Ukraina som et resultat av tidligere kamper. Dessverre har vi igjen sett klaseammunisjon brukt av russiske styrker, som utgjør en uakseptabel trussel mot sivile, sier hun.

Lucy Pinches

De internasjonale forbudene mot både landminer og klasevåpen har vært ekstremt vellykkede, mener Pinches.

– De har bidratt til å redde utallige liv, lemmer og levebrød gjennom rydding av udetonerte miner og klasebomber og ødeleggelse av lagrede våpen, og de har skapt sterke normer mot bruk av slike våpen, fastslår hun.

Rundt om i verden finnes det fremdeles rester av antipersonellminer i 56 stater og tre andre territorier, og av klaseammunisjon i 26 stater og tre andre territorier.

– Statene som har best framgang er dem som har en klar forståelse av omfanget av gjenværende rester, bruker sterk evidensbasert undersøkelses- og klareringsmetodikk for å frigjøre landet på en sikker måte, og som har nasjonale strategier og planer på plass for å fullføre jobben. Nasjonalt eierskap fra berørte stater og vedvarende finansiering til ryddearbeid fra internasjonale givere som Norge, er også viktige faktorer for at stater kan fullføre jobben og tilbakeføre land til trygg og produktiv bruk, sier Pinches.

Mine Action Review gir analyser og anbefalinger for berørte stater og deres implementeringspartnere om hvordan man kan overvinne utfordringer for å kartlegge og fjerne gjenværende ammunisjon effektivt.

– Stater bør fordømme bruken av anti-personellminer eller klaseammunisjon av enhver aktør til enhver tid. De statene som ennå ikke har gjort det bør slutte seg til konvensjonene uten forsinkelser, understreker Lucy Pinches.

Norsk Nærings- og
Nytelsesmiddelarbeiderforbund

Norsk
Jernbaneforbund

Et godt arbeidsmiljø
og topp sikkerhet
– to sider av samme sak

Norsk Lokomotivmannsforbund

Arbeiderbevegelsens
Arbeidsgiverforening

Sørmarka
KONFERANSEHOTELL

Skolenes landsforbund
Skuvllaid riikkalihttu | Skoleforbundet i LO

 Fred. Olsen & Co.

LO Media

ANNONSER

Norsk Folkehjelp takker for støtten fra lokale klubber og foreninger

Fellesforbundet

Avd. 57 Nord Rogaland

Fellesforbundet

Avd. 5

Avd. 3

Møre og Romsdal

Fellesforbundet

Avd. 23 Raufoss Jern og Metallarb. Forening

Fellesforbundet

Marinestasjonen

Fellesforbundet

Avd. 19 Sogn & Fjordane Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 25 Stavanger

Norsk
Tjenestemannslag

Norsk Medisinaldepot

Fellesforbundet

Avd. 26 Østfold Fagforening

Fellesforbundet

Oslo Grafiske Fagforening

Norsk
Tjenestemannslag

Mattilsynet

Fellesforbundet

Avd. 53 Nordre Nordland og Sør-Troms

Fellesforbundet

Avd. 43 Øvre Buskerud Fagforening

Avd. 91 Bodø

Fellesforbundet

Avd. 108 Innherred Fagforening

FAGFORBUNDET

Frogn

Avd. 15 Innlandet

Fellesforbundet

Avd. 185 Flyarbeidernes Forening

Avd. 21 Fredrikstad

Fellesforbundet

Avd. 29 Søre Sunnmøre

Avd. 40 Kristiansund

Fellesforbundet

Avd. 747 Unionen Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 75 Halden Fagforening

ELog IT

Hordaland/Sogn og Fjordane

Elektroarbeidernes Fagforening

Norsk Folkehjelp takker sine hovedsamarbeidspartnere

– fellesskap i hverdagen

OM NORSK FOLKEHJELP

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utvklingsarbeid, humanitær minerydding, sanitet og redningstjeneste, integrering og asyl. Norsk Folkehjelp har mer enn 13 000 medlemmer i Norge og 2200 ansatte i omtrent 30 land.

OM APPELL

Appell er et fagblad for Norsk Folkehjelps medlemmer, ansatte, samarbeidspartnere og støttespillere. Formålet med Appell er å formidle Norsk Folkehjelps synspunkter og bidra til intern og ekstern debatt omkring de standpunkt organisasjonen tar. Appell skal ha en fri og kritisk dekning av Norsk Folkehjelps aktiviteter nasjonalt og internasjonalt og etterstrebe å gi et realistisk bilde av resultatene av Norsk Folkehjelps arbeid og ressursinnsats.

HER FINNER DU OSS:

Norsk Folkehjelps regionkontorer nåes på tlf.: 22 03 77 00

REGION NORD

Postboks 6166,
9291 TROMSØ
regionskontoret.nord@npaid.org

REGION MIDT-NORGE

Olav Tryggvasonsgate 5,
7011 Trondheim
regionskontoret.midt@npaid.org

REGION VEST

Lars Hillesgt. 19, 3. etg, 5008 BERGEN
regionskontoret.vest@npaid.org

REGION ØST OG KURSKONTORET

Besøksadresse: Folkets Hus, Hunndalen
Postadresse: Pb 611, 2809 GJØVIK
regionskontoret.ost@npaid.org
kurs@npaid.org

Returadresse:
Norsk Folkehjelp
Postboks 8844, Youngstorget
0028 OSLO

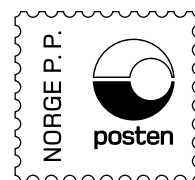
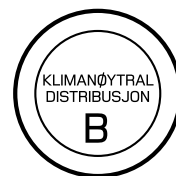

foto: adobe stock

KRIG ER FORAKT FOR LIV

Stopp bombing av sivile

FOLK
FORANDRER VERDEN
STØTT 1. MAI-
AKSJONEN

Vipps valgfritt beløp til 10145

